

Covid-19 Küresel Krizin Üretim, İstihdam, Ticaret ve Turizm Gelirleri Üzerindeki Makroekonomik Etkileri

The Effects of Covid-19 Global Crisis on Production, Employment, Trade and Tourism Revenues in the Macro Economy

Prof. Dr. Kamil Uslu (Doğuş University, Turkey)

Abstract

The world, very different from the 1929 Economic Crisis, the global economy faced a new epidemic health crisis with Covid-19 in China's Wuhan Province in December 2019. This crisis, unlike any other, still continues. The epidemic was originally detected in those found in the seafood and animal market in this region. Later, it threatens the whole world by transmitting from person to person. Countries were quick to stop the economic life with the great global lockdown in order to overcome the Health Emergency. Great uncertainty has overshadowed the future of the global economy as international financial institutions (such as the WB and IMF) are moving fast to help people and countries. Governments have been able to hold back some of the free fall of global growth with exceptional monetary and financial support to individuals and firms. This financial support reached a global level of \$ 11.5 trillion as of September 2020. The purpose of our study; Covid-19 Global Crisis; Its Effects on Macroeconomics on Production, Employment, Trade and Tourism Incomes will be investigated. In addition, WHO and countries have been accelerated in search of a solution to the epidemic.

1 Giriş

Dünya, 1929 Ekonomik Kriz 'den çok daha farklı olarak, küresel ekonomi, 2019 Aralık ayında Covid-19 ile yeni bir salgın sağlık krizi ile Çin'in Vuhan Eyaleti'nde karşılaşmıştır. Başka hiçbir şeye benzemeyen bu kriz, hala devam etmektedir. Covid-19, ilk olarak Çin'in Vuhan Eyaleti'nde 2019 Aralık ayının sonlarında; solunum yolu belirtileri (ateş, öksürük, nefes darlığı) ile gelişen bir grup hastada yapılan araştırmalar sonucunda 13 Ocak 2020'de tanımlanan bir virüstür. Salgın hastalık, başlangıçta bu bölgedeki deniz ürünleri ve hayvan pazarında bulunanlarda tespit edilmiştir. Daha sonra insandan insana bulaşarak Vuhan başta olmak üzere Hubei eyaletindeki diğer şehirlere ve Çin Halk Cumhuriyeti'nin diğer eyaletlerine ve diğer dünya ülkelerine yayılmıştır. Ülkeler, Sağlık Acil durumunun üstesinden gelmek için, küresel büyük kilitlenme, ekonomik hayatı durdurmada gecikmedi. Gerçekten, Büyük Kriz (1929) 'den bu yana en kötü ve ekonomik durgunluğu yaratmış ve de devam etmektedir.

Uluslararası Kurumlar Finansal kurumlar (WB ve IMF gibi) insanlara ve ülkelere yardım etmek için hızlı hareket ederken, büyük belirsizlik, küresel ekonominin geleceğini gölgelemiştir. Dünya pandemisinin (salgın hastalığın) bilinmeyenleriyle boğuşmaya devam hala devam etmektedir. Salgın hastalık, sağlık krizi haline gelerek, insanların hayatlarını sayısız şekilde altüst etmiştir. Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde trajik can kaybına ek olarak, milyonlarca insan işlerini, gelirlerini ve birikimlerini kaybettiler. Birçoğu kiralalarını ve faturalarını nasıl ödeyecekleri konusunda endişe içindedirler.

Ekonomik çöküşün boyutu ve hızı emsalsiz. Kriz, küresel finansal istikrarı olumsuz etkiledi. Küresel ekonominin geniş kesimleri, Latin Amerika ve Sahra altı Afrika'da hala büyük olan kayıt dışı ekonomi de dâhil olmak üzere, durma noktasına gelmiştir. Hükümetler hayat kurtarmak için ek sağlık ve acil durum hizmetlerini finanse etmektedirler. Ülkelerin Kamu bütçelerinde salgın hastalıklarla nedeniyle harcamalar yaparak, bütçe koşulların izin verdiği ölçüde açıklar vermiştir. Birçok ülkede Merkez Bankaları para basarak, para arzını artırırken, fiyatlar genel seviyesini yükselmesine yani enflasyona neden olmuşlardır. Buna rağmen, hükümetler, boşluğun izin verildiği ölçüde olağanüstü parasal ve mali destekle küresel büyümenin serbest düşüşünü durdurdular. Bu mali destek, Eylül 2020 itibarıyla küresel olarak 11,5 trilyon dolarlık bir düzeye ulaşarak, insanlara ve işletmelere yardımda bulunmuşlardır.

Çalışmamızın amacı; Covid-19 Küresel Krizin; Üretim, İstihdam, Ticaret ve Turizm Gelirleri Üzerindeki Makroekonomideki Etkilerini araştırılacaktır. Çalışmada uygulana yöntem: Konuyla ilgili literatür taraması şeklindedir. Burada, özellikle uluslararası kurum ve kuruluşların verilerine önem verilmiştir. Bunlar; DSÖ, IMF, Dünya Bankası, ILO, Dünya Ticaret Örgütü OECD ve UNCTAD. (World Investment Report 2020 International Production Beyond the Pandemic) dir. Bu kurum ve kuruluşların verileri, Covid - 19 pandemisinin için yorumlanmıştır.

Covid-19 krizinin dünya ekonomisi üzerinde doğrudan yabancı yatırımların, doğrudan etkileri olmuş ve potansiyel olarak kalıcı sonuçları ileriki yıllarda olabilecektir. Arz ve talep yönlü şokların ani ve eşzamanlı etkileşimi, dünya genelinde krize yönelik politika tepkileriyle birleştiğinde, DYY üzerinde bir dizi etkiyi tetiklemektedir. Bu etki, tüm iletim mekanizmaları üzerindeki birikmiş etkinin en güçlü olduğu 2020'de olağanüstü

bir şiddetle hissedilmiştir. Dünyanın dört bir yanındaki hükümetler, insanlara ve firmalara yaşam hatları sağlamak için büyük mali destek ve mali önlemler almıştır. Bununla birlikte, hükümetin rolündeki bu tür hızlı genişlemeler, geçmiş krizlerin de gösterdiği gibi, yolsuzluk fırsatları yaratır. Bu, hükümetlerin acil mali ve mali önlemleri kontrol etmesi ve denetlemesi gerektiği anlamına gelir. Ayrıca, DSÖ, sayesinde salgın hastalığa çözüm arama hız verilmiştir.

2 Covid-19 Pandemisi (Salgın Hastalığı) ve Dünya Sağlık Örgütü İlişkisi

Dünyadaki salgın hastalıklar olduğunda, tek bir otoritenin kontrolünde bütün dünyada aynı yöntemle mücadele edilmesi zorunludur. Corana virüs ile ilgili Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ veya WHO), “Dünya sağlık istatistikleri 2020 Yılı” verilerine göre bazı değerlendirmeler yapmıştır. Korana virüs ile ilgili genel olarak değerlendirdiğimizde: Korona virüs hastalığı (Covid-19) salgını, dünya çapında önemli can kayıplarına, geçim kaynaklarının aksamasına ve refahın zarar görmesine neden olmuştur. Covid-19 krizleri, çoğu sağlık sisteminin ne kadar hazırlıksız olduğunun ve bunun Sürdürülebilir Kalkınma Hedefine (SKH'ler) ulaşmada yaratabileceği olumsuz etkinin altını çizmiştir. Bunlar, bizleri sağlık sistemlerine, hizmetlerine ve iş gücüne yatırım yapmak için acil bir durum olduğunu göstermiştir.

Nüfusun sağlık yapısını iyileştirmede öğrenilen derslerin ve kaydedilen ilerlemenin değerlendirmesini yapmak ve daha da önemlisi, ilerlemenin yolunda gitmediği yerlerde devam eden boşlukları belirlemek ve ele almak artık her zamankinden daha kritik olmuştur. Dünya Sağlık İstatistikleri 2020, mevcut Covid-19 acil durumunun ortasında ilgili SKH'lere yönelik ilerlemeye ve bunların sonuçlarına ışık tutuyor. Rapor, nüfus sağlığını ve belirleyicilerini kapsamlı ve sürekli bir şekilde izleme ihtiyacını vurguluyor. Bu raporun temel mesajları aşağıda sunulmuştur. Bunlar:

- “Dünya nüfusu sadece daha uzun yaşamakla kalmıyor, daha sağlıklı yaşıyor

Hayat beklentisi ve sağlıklı hayat beklentisi (healthy life expectancy HALE), 2000 ile 2016 yılları arasında küresel olarak %8'in üzerinde az gelirden büyük ölçüde etkilenmeye devam etmektedir. Her iki göstergede en büyük kazanımların temel olarak çocuk ölümlerinin azaltılmasıdır. Bunun yanında, bulaşıcı hastalıklarla mücadelede kaydedilen ilerlemeden kaynaklanmasına rağmen, düşük gelirli ve düşük orta gelirli ülkeler, küresel ortalamanın çok gerisinde kalarak en kötü genel sağlık sonuçlarından muzdarip olmaya devam etmektedir.

Daha uzun ve sağlıklı hayatlar, zamanında ve etkili sağlık politikalarında ilerlemeyi etkin bir şekilde sürdürmektedir. Aşırı ölüm oranı ve HALE'de, özellikle yaşlı yetişkinler arasında farklı yaşlardaki nüfuslar için Covid-19'un hayat beklentisi üzerindeki potansiyel doğrudan ve dolaylı etkisini en aza indirmek için müdahalelere ihtiyaç vardır.

- Sağlıktaki genel iyileştirmeler, eşitsizliklerin yarattığı fay hatları boyunca hareket eder ve genel sağlık sigortasına yönelik statü ve ilerlemeyi yansıtır.

Temel sağlık hizmetlerine genel erişim, düşük ve orta gelirli ülkelerde en güçlü artışla birlikte, 2000 ile 2017 arasında iyileşmiştir. Yine de düşük ve orta gelirli ülkelerdeki hizmet kapsamı, varlıklı ülkelerde kapsamın oldukça altında kalmaktadır. Kaynakların düşük olduğu ortamlarda hizmet kapsamının ciddi yetersizliği nedeniyle, temel sağlık hizmetlerine genel erişim hala optimumun çok altındadır. 2017'de temel sağlık hizmetlerin dünya nüfusunun yalnızca üçte biri ile yarısı bunu yapabilmıştır. Sağlık hizmetleri için ödeme yapamama başka bir büyük zorluğu oluşturmaktadır.

Covid-19 salgını, yalnızca kaliteli sağlık hizmetlerine artan erişim, düşük finansal maliyet ve güçlendirilmiş sağlık işgücü ile dayanıklı sağlık sistemlerini yeniden inşa etme ihtiyacına odaklanmakla kalmaz. Aynı zamanda rutin aşılarda ve temel hijyen gibi hizmetlerin sağlanmasını da gerektirir.

- Bulaşıcı hastalıklarla ilgili ilerlemeler ile karşılaştırıldığında, bulaşıcı olmayan hastalıkların önlenmesi ve kontrol edilmesinde yetersiz ilerleme kaydedilmiştir.

Hızlı epidemiyolojik geçiş ve demografik değişiklikler, hastalık yükünü Binyıl Kalkınma Hedefleri (BKH) (Millennium Development Goal MDG'ler) çağında dikkat çekenlerden bulaşıcı olmayan hastalıklara (BOH'lar) kaydırmıştır. 2016'da bulaşıcı olmayan hastalıklar tüm küresel ölümlerin %71'ini oluşturdu ve 15 milyon erken ölümün (30 ile 70 yaş arasındaki ölümler) %85'i düşük ve orta gelirli ülkelerde meydana geldi. Bulaşıcı olmayan hastalıklara bağlı tüm ölümlerin oranındaki artışa rağmen, bulaşıcı olmayan hastalıklara bağlı erken ölümlerin genel oranı son yirmi yılda azalmaktadır, ancak ilerleme 2010'dan beri yavaşlamıştır. Bulaşıcı olmayan hastalıklardan kaynaklanan erken ölüm oranı paraleldir,

Covid-19 gibi bir sağlık acil durumu durumunda, hipertansiyon ve diyabet gibi önceden var olan BOH rahatsızlıkları olan hastalar, sadece virüse daha duyarlı oldukları için değil, aynı zamanda neden olduğu için daha savunmasız hale gelirler ve daha yüksek ölüm riski altındadırlar. Covid-19 hastalarının bakımına yönlendirilmesi gereken tıbbi kaynaklar. Bu, obezite, akıl sağlığı koşulları gibi bulaşıcı olmayan hastalıkların önlenmesi için risk faktörlerinin ele alınmasını ilk etapta daha da önemli hale getirir.

- Verilerin güncelliğini iyileştirmek için ülke sağlık bilgi sistemlerini güçlendirmeye yatırım yapmak en büyük olumlu etkiye sahip olabilir ve ülkelerin SKH'lere yönelik ilerlemeyi izlemesi hayati önem taşır.

Halk sağlığı eğilimlerini anlamak için doğru, zamanında ve karşılaştırılabilir sağlıkla ilgili istatistikler gereklidir. Karar vericiler, uygun politikalar geliştirmek, kaynakları tahsis etmek ve müdahaleleri önceliklendirmek için bilgiye ihtiyaç duyar.

Ülkelerin neredeyse beşte biri için, göstergelerin yarısından fazlasının yakın zamanda birincil veya doğrudan temel verileri bulunmamaktadır. Veri boşlukları ve gecikmeleri, kimin dahil edildiğini veya bir kenara bırakıldığını gerçekten anlamayı ve zamanında ve uygun önlemleri almayı engelliyor. Mevcut SKH göstergeleri, çok çeşitli sağlık konularına hitap ediyor ancak nüfusun sağlık sonuçlarının ve belirleyicilerinin genişliğini kapsamıyor. Nüfus sağlığının izlenmesi ve değerlendirilmesi, bu nedenle bu raporda kapsanan göstergelerin ötesine geçer ve genellikle ek ve iyileştirilmiş ölçümler gerektirir.

DSÖ, sürveyans ve sağlık bilgi sistemlerinde iyileştirmeler yapmak için Üye Devletleri desteklemeyi taahhüt eder. Bu iyileştirmeler, sağlık bilgilerinin kapsamını ve kalitesini artıracak ve küresel düzeyde karşılaştırılabilir tahminler oluşturmak için süreçleri standartlaştıracaktır.

Covid-19 ile ilgili ölümler hakkında doğru veriler elde etmek zorlu bir işti. Covid-19 salgını, sağlıkla ilgili acil durumlara hazırlıklı olma, önleme ve müdahaleyi tehlikeye atan zamanında, güvenilir, erişilebilir ve eyleme geçirilebilir veri ve ölçümlerdeki ciddi boşlukların altını çiziyor. Uluslararası Sağlık Tüzüğü (UST) (2005) izleme çerçevesi, halk sağlığı acil durumlarını önlemek, tespit etmek, değerlendirmek, raporlamak ve bunlara müdahale etmek için ülke kapasitelerinin değerlendirilmesinde ve geliştirilmesinde değeri olan veri toplama araçlarından biridir. Ülkeler, 2019'daki 13 temel kapasitenin öz değerlendirmesine göre, gözetim, laboratuvar ve koordinasyon dahil neredeyse tüm kapasitelerde istikrarlı bir ilerleme kaydetti. Pandemi olarak ilerlemeler, nesnel ve karşılaştırılabilir veriler, hafifletmek ve bastırmak için kullanılan farklı ulusal stratejilerin etkinliğini belirlemek ve böylece salgının gelecek yıl veya daha uzun süre olası devamına daha iyi hazırlanmak için çok önemlidir.

• Mevcut ilerleme hızı yetersiz kalıyor ve COVID-19, dünyayı SKH'lere ulaşmak için yoldan çıkma riskiyle karşı karşıya bırakıyor.

Önleme ve tedavi kapsamı, ana bulaşıcı hastalıklar, anne, yeni doğan ve çocuk sağlığı bakımı için önemli ölçüde iyileşmiş ve son yirmi yılda bu hastalıkların insidansında ve ölüm oranında istikrarlı bir düşüşe yol açmıştır. Ancak mevcut değerlişim hızı, 2030 SKH hedeflerine ulaşmak için yetersiz. Kaydedilen ilerlemeyi korumak, sürekli uyanıklık, erken tespit ve izleme, birleşik bir ulusal müdahale (küresel ortaklarla koordinasyon içinde) ve yüksek riskli, sınırlı kaynakları olan ve marjinalleşmiş nüfuslar için çözümleri hızla büyütme, SKH'lere ulaşmak için anahtardır" (WHO, 2020).

3 Dünyadaki Salgın Hastalıkların Tarihi

Dünyadaki salgın hastalıklar, insanlık tarihi ile paralel olduğu söylenebilir. İnsanları tehdit eden salgın hastalıklar, her dönemin kendine özgü yöntemleriyle insanlar çözümlenmeye çalışmışlardır. İnsanın bağışıklık sistemini tehdit etmesiyle birlikte çeşitli isimler halinde anılmış ve tedavi teknikleri de gelişmiştir. Bulaşıcı hastalıklar en kötü durum, alanında hastalığın salgın bir senaryosudur. Bir salgın hastalık veya hastalıklar, bir ülkede olabileceği gibi, ülkenin sınırlarının dışında veya uzağında yayıldığında, resmi olarak bir salgın hastalık haline gelmiştir denilir.

Salgın Hastalığın (pandemi) Adı	Tarihi
MÖ.430	Atina
MS. 165	Antoninus Vebası
MS. 250	Kıbrıs Vebası
MS. 541	Justinian Vebası
11. Yüzyıl	Cüzzam
1350	Kara Ölüm (Veba)
1492	Kolomb Borsası
1665	Londra'nın Büyük Vebası
1817	İlk Kolera Pandemisi
1855	Üçüncü Veba Salgını
1875	Fiji Kızamık Salgını
1889	Rus Gribi
1918	İspanyol Gribi
1957	Asya gribi
1981	HIV/AIDS
2003	SARS
2019	COVID-19

Tablo 1. Dünyada Önemli Salgın Hastalıkların Tarihi **Kaynak:** [https://www.history.com/topics/middle-ages/pandemics-timeline\(20.06.2021\)](https://www.history.com/topics/middle-ages/pandemics-timeline(20.06.2021)) verilerinden derlenmiştir.

İnsanlar oluşturduğu medeniyetleri geliştirdikçe, salgın hastalıklar (pandemi) da değişik şekillerde görülüp yaygınlaşmıştır. Günümüzde de birçok salgın hastalıklar insanlığı tehdit etmektedir. İnsanlığı tehdit eden bu salgın hastalıklara yönelik çeşitli araştırma ve buluşlarla hastalıkların tedavi yoluna gidilmiştir.

İlk insanların hayatını devam ettirebilmesi; yemesi, içmesi ve barınma gibi temel ihtiyaçlarını gidermek amacındaydılar. İnsanlığın avcı toplum günlerinde de bulaşıcı hastalıklar vardı. Ancak, 10.000 yıl önce insanlar tarımsal hayata geçiş, salgın hastalıklar toplumlarını da tehlikeli hale getirmiştir. Bunlar; sıtma, tüberküloz, çüzzam, grip, çiçek hastalığı ve diğerleri ilk olarak bu dönemde ortaya çıkan hastalıklardır. Aşağıdaki tablo 1’de tarihin çeşitli yıllarında ortaya çıkan salgın hastalıklar görülmektedir.

“Covid-19 salgını ülkelerin en çok sağlık sistemlerini olumsuz etkilemiştir ve etkilemeye de devam etmektedir. Ülkelerin birçoğunun pandemi sürecine hazırlıksız bir şekilde ve mevcut kapasite yoksunluklarıyla yakalandığı görülmektedir. Kandel vd., (1) önleme, (2) algılama, (3) yanıt verme, (4) etkinleştirme işlevi ve (5) operasyonel hazırlık olmak üzere 5 indeks üzerinden 182 ülkenin kapasitelerini incelediği çalışmalarında ülkelerin %28’inin 1. veya 2. seviyelerde önleme kapasitesine, %33’ünün 1. veya 2. seviyede müdahale kapasitesine, %43’ünün 4. ve 5. seviyede operasyonel olarak kapasiteye sahip olduğu, %24’ünün ise bulaşıcı hastalık salgınları da dahil olmak üzere halk sağlığı riskleri ve olayları için etkin bir kolaylaştırıcı işleve sahip olmadığı sonucuna ulaşmışlardır” (Eroğlu, 2020: 213).

4 Küresel Makro Ekonomi Covid 19 İlişkisi

Dünya Ekonomik Görünümünde yer alan analiz ve projeksiyonlar, IMF'nin üye ülkelerdeki ekonomik gelişmeleri ve politikaları, uluslararası finansal piyasalardaki gelişmeleri ve küresel ekonomik sistemi gözetiminin ayrılmaz unsurlarıdır. Covid-19'un küresel bir salgın olarak ilan edilmesinden bu yana bir yıl, korkunç bir can ve geçim kaybı yılı oldu. Dünyanın dört bir yanındaki pek çok kişi gibi, Dünya Ekonomik Görünümü'nü oluşturan ekip de sevdiklerini pandeminin genişleyen kapsamına kaptırılmıştır. Dünya çapında artan insan sayısı ve işsiz kalan milyonlarca insan, küresel toplumun hala karşı karşıya olduğu aşırı sosyal ve ekonomik yükün acımasız işaretleridir.

	2019	Projeksiyonlar		Haziran farkı2020 WEO Güncellemesi1		Nisan farkı 2020 WEO1	
		2020	2021	2020	2021	2020	2021
Dünya Üretimi	2.4	-4.7	4.8	1.4	-0.5	-0.5	-0.6
Gelişmiş ekonomiler	1.7	-5.8	3.8	2.3	-1.0	0.4	-0.7
Yükselen Pazar ve Gelişen Ekonomiler	3.6	-3.0	6.2	0.1	0.1	-1.7	-0.6
Yükselen ve Gelişmekte Olan Asya	5.7	-0.7	8.0	-0.4	0.4	-1.7	-0.7
Yükselen ve Gelişmekte Olan Avrupa	2.1	-4.5	3.8	1.3	-0.5	0.7	-0.3
Latin Amerika ve Karayipler	-0.5	-8.1	3.6	1.3	-0.1	-2.8	0.2
Orta Doğu ve Orta Asya	1.0	-5.7	3.2	0.3	-0.4	-2.1	-1.1
Sahra-altı Afrika	2.8	-3.5	3.1	0.2	-0.3	-1.5	-0.9
Açıklanan							
Düşük Gelirli Gelişmekte Olan Ülkeler	5.1	-1.4	4.7	-0.1	-0.3	-1.6	-0.7

Tablo 2. Piyasa Fiyatlarıyla Dünya Ekonomik Görünüm Öngörülerine Genel Bakış (%) Kaynak: IMF tahminleri. ve International Monetary Fund, October 2020, s.11

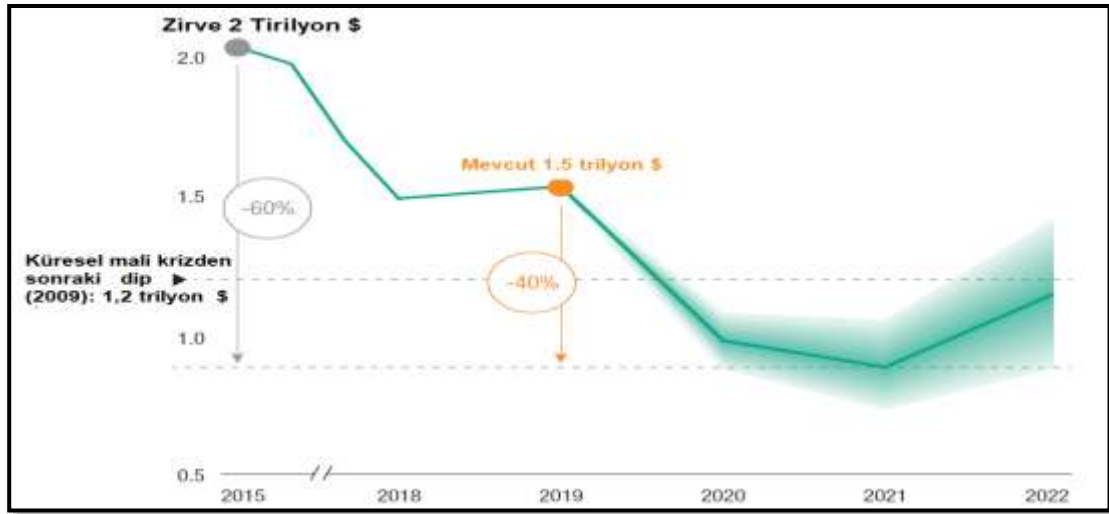
Not: Toplam büyüme oranları, önceki üç yıl için ABD doları cinsinden nominal GSYH'nin hareketli bir ortalamasının olduğu ağırlıklı bir ortalama olarak hesaplanır. Ağırlık olarak kullanılır. WEO = Dünya Ekonomik Görünümü. Haziran 2020 Fark 1, WEO = Güncellemesi ve Nisan 2020 Farkı1, WEO = Tahminleri için yuvarlatılmış rakamlara dayanmaktadır.

Yukarıdaki Tablo. 2’de piyasa fiyatlarıyla dünya ekonomik görünümüne bakıldığında; 2019 yılında dünya üretim çıktısı %2.4, 2020 yılının projeksiyonların da ise, dünya ekonomisi pandeminin etkisi; -%4.7 olmuş ve 2021 yılında %4.8 olabilecektir.2020 Yılı Haziran farkı olarak dünya ekonomisi WEO güncellemesi %1.4 ve 2021 yılı aynı dönemde - 0.5 olmuştur. Nisan farkı 2020 yılı ve WEO tahminlerine göre; 2020 de - 0.5 ve 2021de -0.6 olmuştur. Diğer yönden,2019 yılında piyasa fiyatlarıyla dünya ekonomik görünümü: %1.7 olurken,2019 yılı pandeminin etkisi gelişmiş ülkelerde -%5.8, 2021yılı projeksiyonu, %3.8 olabileceği tahmin edilmiştir. Diğer veriler tablodan izlenebilir.

4.1 Küresel Dorudan Yatırımlara Covid -19’un Etkileri

Covid-19 pandemi krizi 2020 ve 2021’de Doğrudan Yabancı Yatırımda (DYY) (Foreign Direct Investment (FDI)) dramatik bir düşüşe neden olabilecektir. 2021’de daha da kötüleşerek 2020’de hemen olumsuz bir etkisi olacak aşağıdaki şekil 1 de gösterilmiştir. Küresel DYY akışlarının, 2019’daki 1.54 trilyon dolarlık değerinden 2020’de yüzde 40’a kadar azalacağı tahmin ediliyor. Bu, DDY’yi 2005’ten bu yana ilk kez 1 trilyon doların altına getirecektir. DDY’nin 2021’de %5 ila %10 daha azalacağı tahmin edilmektedir. Göreceli olarak, öngörülen düşüşün, küresel mali krizi takip eden iki yılda yaşananndan daha kötü olması bekleniyor. 2009’da en düşük

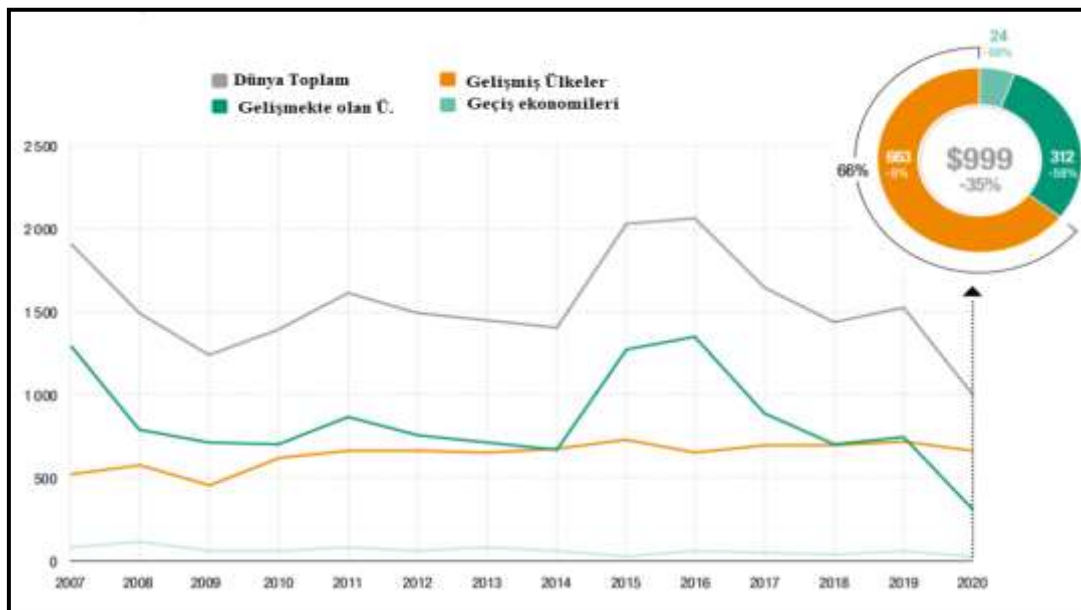
seviyelerinde (1.2 trilyon dolar), küresel DYY akışları 2020 tahmininin alt seviyesinden yaklaşık 300 milyar dolar daha yüksekti. Pandeminin neden olduğu gerileme, birkaç yıllık negatif veya durgun büyümeyi takip eder. Bu nedenle daha uzun vadeli bir düşüş eğilimini birleştiriyor. 2021'deki beklenen küresel DYY akışları seviyesi, 2015'ten bu yana 2 trilyon dolardan 900 milyar doların altına, yüzde 60'lık bir düşüşü temsil etmektedir (UNCTAD, 2020: 2).

Şekil 1. Küresel DYY girişleri, 2015–2019 ve 2020–2022 tahmini (Trilyon dolar)

Yukarıdaki Şekil 1 de gösterilen, 2021'in ötesinde tahminin genişleyen aralığı, tahmin modelinin sonuçlarının yalnızca temel değişkenlerin mevcut projeksiyonlarını yansıtabilecektir. Özellikle medya üzerinde sağlık ve ekonomik krizlerin gelişimini çevreleyen belirsizliği hesaba katamayacağı kabul edilmiştir. DYY değeri 2021'in merkezi tahminiyle büyük ölçüde uyumlu olacak şekilde, L şeklinde bir model izleyerek 2022 için DYY girişleri için tahminin sonucunu yansıtır. Diğer bir deyişle bu beklentiler önümüzdeki üç yıl içinde herhangi bir toparlanma göstermiyor olmasıdır. Ek olarak, U şeklinde bir yörünge, 2022 için bir üst sınır olarak sunulmaktadır. Bu senaryo, toplam DYY girişlerinin nihayetinde temel DYY'ye döneceği varsayımına dayanmaktadır (UNCTAD, 2020: 7).

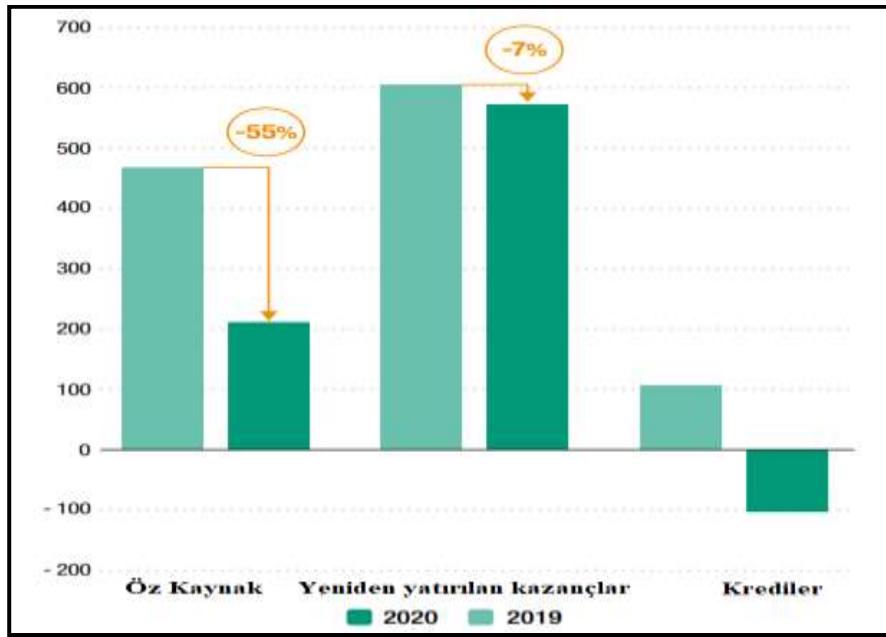
Küresel Doğrudan Yabancı Yatırım (DYY) akışları 2020'de yüzde 35 azalarak 2019'daki 1,5 trilyon dolardan 1 trilyon dolara olmuştur. Aşağıdaki Şekil 2 de görüleceği gibi bu, 2005'ten bu yana en düşük seviye ve küresel mali krizden sonra 2009'daki dip seviyenin neredeyse yüzde 20 altına inmiştir. Covid-19 pandemisine cevap olarak dünya çapında uygulanan karantinalar, mevcut yatırım projelerini yavaşlatmıştır. Durgunluk beklentileri Çokuluslu Şirketleri (CÜİ'ler) yeni projelerini yeniden değerlendirmeye yöneltmiştir. DYY'deki düşüş, GSYİH ve ticaretteki düşüşten daha keskin (UNCTAD, 2021: 2).

Şekil 2. Doğrudan Yabancı Yatırımlar, Küresel ve Ekonomiler Grubuna Göre, 2007–2020 (Milyar dolar)

Yukarıdaki Şekil 2 de de görülebileceği gibi, YY, gelişmiş ve geçiş ekonomilerinde her ikisinde de yüzde 58 oranında düşmüştür. Gelişmekte olan ekonomilerde, esas olarak Asya'daki esnek akışlar nedeniyle (yüzde 4 artış) daha ılımlı bir yüzde 8 azaldı. Sonuç olarak, gelişmekte olan ekonomiler, 2019'daki yarıdan biraz daha az olan küresel DYY'nin üçte ikisini oluşturmuştur. Salgın hastalıklar, gelişmiş ekonomilerde keskin düşüş yaşatırken, Asya'daki nispeten güçlü performansı olan, az sayıdaki ekonomisinde de büyük dalgalanmalardan önemli ölçüde etkilenmiştir.

Pandemi nedeniyle, arz ve talep yönlü şokların ani ve eşzamanlı etkileşimi, bir dizi etkiyi tetiklemiştir. Ülkelerdeki proje faaliyetindeki yavaşlama, yeni sermaye akışlarında büyük bir düşüşe neden olmuştur. Şirket içi krediler, krize tepki olarak ÇÜİ'ler içindeki finansal pozisyonlardaki değişiklikler nedeniyle birçok ülkede negatifti. Düşük kazançlar da yeniden yatırımları etkilemiştir. En büyük ÇÜİ'lerin kârları ortalama yüzde 36 düşmüştür. Yeniden yatırılan kazançlar genel olarak yalnızca %7 oranında azalmasına rağmen, birçok büyük ev sahibi ülkede önemli ölçüde azaldı. Örneğin, yeniden yatırım, Amerika Birleşik Devletleri'ndeki yabancı iştiraklerin kazançları %44 düşürmüştür. Emtia ile ilgili endüstrilere önemli yatırımların yapıldığı diğer ülkelerde, yeniden yatırım yapılan kazançlar, pandeminin birleşik etkilerinden ve yılın başlarında düşen petrol fiyatlarından zarar görmüştür (UNCTAD, 2021: 3).

Şekil 3. Bileşenlere Göre Küresel DYY Girişleri, 2019 ve 2020 (Milyar dolar ve Yüzde)

Yukarıdaki şekil 3 de, DYY'ların bileşenlerine göre, 2016 ve 2020 yıllarındaki şirketlerin mali yapısını göstermektedir. 2019'a göre 2020 yılında pandeminin etkisiyle %7 azalmıştır. Aynı yıllarda, şirketlerin öz kaynak kullanımı büyük oranda düşerek %55 olmuştur. Kredilerde 2020 yılında -100 milyar dolar düşmüştür. Bu da bize 2020 yılını küresel Covid salgınının ne kadar önemli olduğunu göstermektedir.

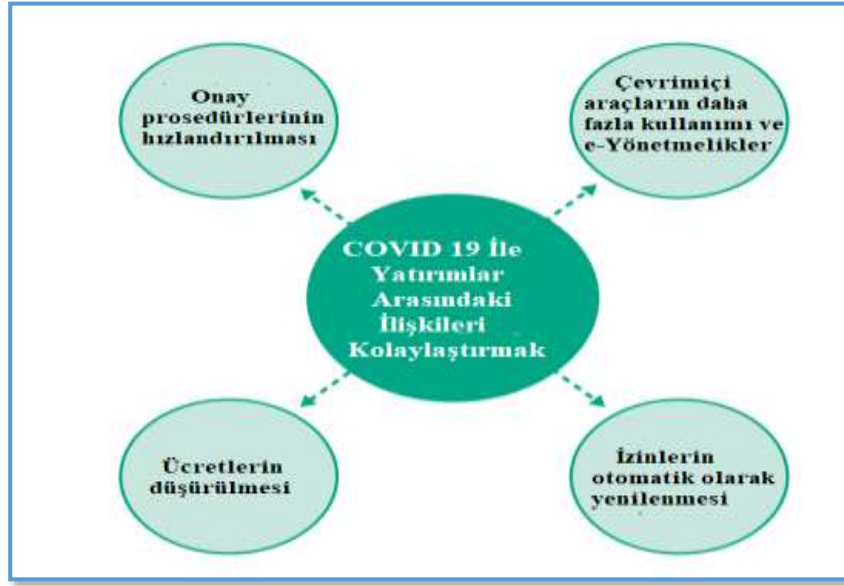
4.2 Covid-19 Salgın Hastalığın (Pandemisi) Yatırım Politikalarına Direnmesi

Küresel yatırım politikaları, Covid-19 pandemisinin yıkıcı ekonomik ve sosyal etkileriyle mücadelede önemli bir katkı sağlıyor. Dünyanın dört bir yanındaki çok sayıda ülke, krizde yatırımları desteklemek veya kritik yerli endüstrileri korumak için önlemler almışlardır. Uluslararası düzeyde, pandemi nedeniyle yatırım anlaşması yapma hızında yavaşlatmıştır. Aynı zamanda, hükümetlerin pandemiye ve ekonomik yansımalarına yönelik aldığı politika tepkileri, mevcut (International Investment Agreement IIA) (Uluslararası Yatırım Anlaşması (UYA) yükümlülükleriyle sürtüşme yaratabilir. İleriye bakıldığında, pandeminin yatırım politikası oluşturma üzerinde kalıcı etkileri olması muhtemel görülmektedir.

5 Yatırım Politikaları Krize Çeşitli Şekillerde Karşı Çıkması

Şirketlere ve çalışanlara yönelik mali ve mali destek, pandemi krizine karşı uygulanan ekonomi politikalarının merkezinde yer alıyor. Ulusal ve uluslararası yatırım politikaları, hepsi hemen etkili olamasa da, çeşitli şekillerde önemli bir tamamlayıcı rol oynayabilir. Aşağıda Şekil 4 de görülmektedir. Ülkelerdeki Covid 19 salgını, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerinin ekonomilerini olumsuz etkilemiştir. İşletmelerin pandemi ile birlikte yatırımları kolaylaştırmak için bazı önlemler alınmıştır. Çalışanların ücretlerinin düşürülmesi, çalışanları pandemi sürecinde izine çıkarmak gibi yöntemleri uygulamışlardır.

Şekil 4. Pandemiye Yönelik Ana Yatırım Kolaylaştırma Müdahaleleri

Yukarıdaki Şekil 4 e bakıldığında Covid -19 ile yatırımları kolaylaştırmak için bazı önlemler alınmıştır. Bunlar; Onay prosedürlerinin hazırlanması, yatırımlarda çevrim içi araçların daha fazla kullanımının sağlanması ve yeni yönetmelikler hazırlanması, işletmelerde çalışanların izinlerinin hiçbir engel olmadan yenilenmesi, pandemi sürecinde ücretlerin düşürülmesi olarak sıralanabilir.

5.1 Yatırımı Destekleyen Uluslararası Beyannameler

Pandeminin hızla yayılması uluslararası alanda çok taraflı düzeyde, birkaç grup uluslararası yatırım ve değer zincirlerini destekleyen bildirimler yayınlamışlardır. Bunlar arasında G20, G7, Asya Pasifik Ekonomik İşbirliği ve Hükümetlerarası Kalkınma Otoritesi bulunmaktadır. Daha yakın zamanda, 14 Mayıs 2020'de, G20 ve konuk ülkelerin ticaret ve yatırım bakanları, kısa vadeli ve uzun vadeli bir liste olan "Covid-19'a Karşı Dünya Ticaretini ve Yatırımı Desteklemeye Yönelik G20 Eylemlerini" onaylayan bir bildiri yayınladılar. Bildiride öne çıkan görüş; vadeli toplu eylemlerde çok taraflı ticaret sistemini desteklemek, küresel tedarik zincirlerinde dayanıklılık oluşturmak ve uluslararası yatırımları güçlendirmek olarak ortaya çıkmıştır (UNCTAD, 2021: 94).

5.2 Uluslararası Yatırım Anlaşmaları

Salgın hastalık, anlaşma yapma hızını yavaşlatacak, bugüne kadar, salgın hastalık nedeniyle yapılan, ikili yatırım anlaşmaları (Bilateral Investment Treaty. (BIT'ler)) ve yatırım hükümlerini içeren anlaşmalar (Treaty with Investment Provision (TIP'ler)) için bir dizi müzakere kararı iptal edilmiş veya ertelenmiştir. Bunlara, ek olarak da tipik olarak ticaret ve yatırım anlaşmalarını ele alan bir dizi üst düzey ikili zirveler de ertelenmiştir. Bunlar; Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı, Birleşmiş Milletler Uluslararası Ticaret Hukuku Komisyonu ve UNCTAD'da düzenlenenler gibi reform yönlerine ayrılmış kilit uluslararası toplantılardır (UNCTAD, 2021: 94).

5.3 Covid 19 Fırtınasında Uluslararası Üretim

Yeni bir on yılın başlangıcında, küresel uluslararası üretim sistemi, Covid-19 pandemisinin neden olduğu krizin Yeni Sanayi Devrimi'nden (New Industrial Revolution (NIR)), büyüyen ekonomik milliyetçilik ve artan ekonomik milliyetçilikten kaynaklanan, mevcut zorlukların üzerine gelmesiyle, sürdürülebilirliğin zorunluluğu, bize iyi bir fırtınayı yaşıyor. Bu 2020 yılında Dünya Yatırım Raporu (World Investment Report. WIR) küresel bir krizin ortasında gelmiştir. Covid- 19 pandemisi, dünya genelindeki hükümetleri, virüsün yayılmasını sınırlamak için sosyal mesafe, kamusal alanların ve ofislerin kapatılmasından, tam kilitlenmeler oldu. Bu önlemler, çoğu sektörde üretimin durmasına ve ciddi tedarik zinciri kesintilerine, tüm endüstrilerin neredeyse tamamen kapanmasına, neredeyse tüm ekonomilerde benzeri görülmemiş talep şoklarına neden olmuştur.

Uluslararası üretim için tek oyun değiştirici Covid-19 değildir. Uluslararası ticaret, yatırım ve Küresel Değer Zincirleri (KDZler), çeşitli "megatrendler" sonucunda zaten bir dönüşüm dönemine giriyordu. Bu mega trendler ortaya çıkmasıyla, son on yılda yoğunluğu giderek arttırmıştır. Bu da uluslararası üretimin yavaşlamasına katkıda bulunmuştur. Uluslararası üretimin dönüşümünü yönlendiren mega trendler üç ana tema altında toplanabilir. Bunlar:

- Teknoloji trendleri (eğilimleri) ve Yeni Sanayi Devrimi (YSD): Küresel Çok Uluslu Şirket (ÇÜİ)'lerin tedarik zincirlerinde yeni teknolojilerin uygulanması, uluslararası üretim ağlarının yapılandırılması için geniş kapsamlı sonuçlara sahiptir. Bu, büyümenin yeni sektörlerle yatırımı teşvik etmeye bağlı olacaktır. İmalat sektörünün yeniden

inşası yoluyla yapısal dönüşümün, daha zor hale geldiğinin anlaşılmasıyla, politika yapıcılarını şimdiden önemli endişeler uyandırmaktadır.

- Küresel ekonomik yönetim eğilimleri: Uluslararası ekonomik politika yapımında ve özellikle ticaret ve yatırım politikasındaki parçalanma, çok taraflı işbirliğinden bölgesel ve ikili çözümlere ve artan korumacılığa doğru bir kayma olarak yansıtılmaktadır. Ekonomik güçler arasındaki sistemik rekabetin yanı sıra birçok ülkede ulusal ekonomik politika yapımında, daha fazla düzenleme ve müdahaleye yönelik genel bir kayma ile olabilir.

- Sürdürülebilir Kalkınma Eğilimleri: ÇUI'lerin küresel operasyonlarında iklim değişikliğine uyum ve hafifletme önlemleri de dâhil olmak üzere geniş bir yelpazede sürdürülebilirlik önlemlerinin uygulanmalıdır. Sürdürülebilirliğe yönelik kural, düzenleme ve uygulamaların benimsenmesi ve uygulanmasındaki farklı hızların uluslararası üretim ağları için önemli etkileri olacaktır. Yatırımları Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerine (Sustainable Development Goals (SDG'ler)) yönlendirme ihtiyacı, doğrudan yabancı yatırım (DYY) modellerini de etkileyebilecektir" (UNCTAD, 2021: 120).

Covid-19 kaynaklı kriz kesinlikle kendi başına uluslararası üretim için büyük bir zorluk olsa da, önceden var olan mega trendlerin etkilerini hızlandıran bir devrilme noktasını da temsil edebilir. Yeni on yılın başlangıcında, pandeminin birleşik etkisi ve mevcut eğilimlerin kaynama noktasına ulaşması nedeniyle, uluslararası üretim sistemi kendisini "mükemmel bir fırtınada" bulur. 2030'a kadar olan on yıl, muhtemelen on yıllık bir dönüşümü kantlayabilecektir (UNCTAD, 2021: 121).

Ancak, pandeminin izlediği yol hakkında yüksek belirsizlik olsa bile, bu sağlık ve ekonomik krizden çıkış yolu giderek daha görünür hale geliyor. Bilim camiasının yaratıcılığı sayesinde, enfeksiyonların şiddetini ve sıklığını azaltabilecek birden fazla aşının olmasıdır. Buna paralel olarak, pandemik hayata uyum, genel hareketliliğin azalmasına rağmen küresel ekonominin iyi durumda olmasını sağladı ve bölgeler arasında ortalama olarak beklenenden daha güçlü bir toparlanmaya yol açtı. Bazı ekonomilerde (özellikle Amerika Birleşik Devletleri) ek mali destek geçen yıl zaten benzeri görülmemiş bir mali tepkiye ve devam eden parasal düzenlemeye ek olarak ekonomik görünümü daha da iyileştirilmektedir (IMF, 2021: 17).

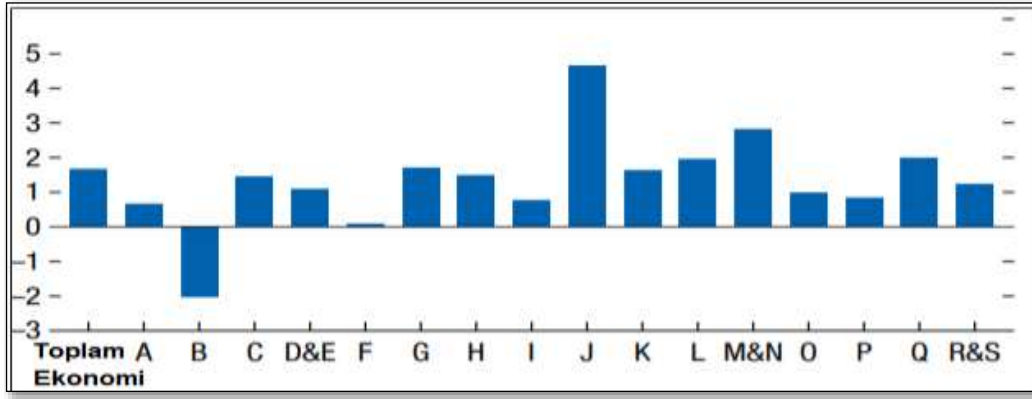
Büyümenin 2021'de yüzde 6 ve 2022'de yüzde 4,4 olarak tahmin edilmesiyle birlikte, küresel ekonomi için 2021 ve 2022'de önceki tahminlere kıyasla, daha güçlü bir toparlanma öngörüyor. Bununla birlikte, görünüm, büyüme hızındaki farklılıklarla ilgili göz korkutucu zorlukları da sunmaktadır (IMF, 2021: 17). Küresel ekonomi, Nisan ayındaki Büyük Kilitlenme sırasında düştüğü derinliklerden kurtulmak için tırmanıyor. Ancak Covid-19 salgını yayılmaya devam ederken, birçok ülke yeniden açılmayı yavaşlattı ve bazıları duyarlı popülasyonları korumak için kısmi kilitlemeleri yeniden başlatıyor. Çin'de toparlanma beklenenden daha hızlı gerçekleşirken, küresel ekonominin salgın öncesi döneme geri dönmesi aktivite seviyeleri aksaklıklara meyillidir.

Yılın başından bu yana Covid-19 nedeniyle bir milyondan fazla hayat kaybedildi ve ücret artmaya devam ediyor. Birçoğu ciddi bir hastalık geçirdi. Bu yıl 90 milyona yakın insanın aşırı yoksunluğa düşmesi bekleniyor. Bunlar zor zamanlar, ancak umutlu olmak için bazı nedenler var. Testler hızlandırıldı, tedaviler düzeliyor ve aşı denemeleri daha önce görülmemiş bir hızda ilerledi, bazıları şimdi testin son aşamasında. Uluslararası dayanışma, tıbbi ekipman üzerindeki ticaret kısıtlamalarının geri çekilmesinden savunmasız ülkeler için mali yardımın artırılmasına kadar bazı boyutlarda güçlendi. Son veriler, birçok ekonominin Büyük Kilitlenmeden sonra yeniden açıldıktan sonra beklenenden daha hızlı toparlanmaya başladığını gösteriyor (IMF, 2020: 8). Dahası, pandemi yayılmaya devam ederken iyileşme de garanti edilmesi mümkün görülüyor. Yerel bulaşmayı düşük seviyelere indiren yerlerde Covid-19 enfeksiyonlarında yenilenen artışlarla, yeniden açılımlar duraklatıldı ve hedeflenen kapatmalar yeniden etkinleştiriliyor. Her yerde ekonomiler, pandemi öncesi faaliyet seviyelerine geri dönen zorlu yollarla karşı karşıya kalabileceklerdir.

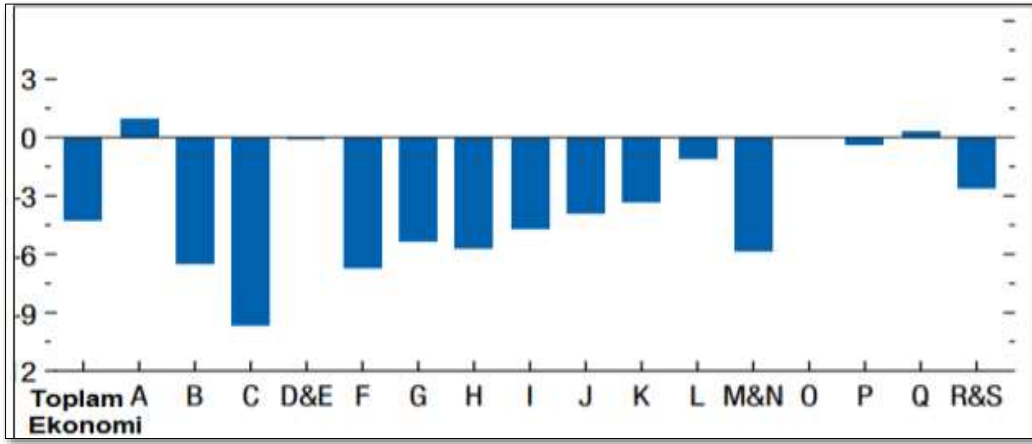
6 Küresel Büyüme Görünümü ve Riskler

Kısa vadeli görünüm. Haziran 2020 Dünya Ekonomik Görünümü (WEO) Güncellemesinde tahmin edilenden daha az şiddetli bir daralma olan küresel büyümenin 2020'de yüzde -4,4 olacağı tahmin ediliyor. Revizyon, ikinci çeyrekte beklenenden daha iyi bir şekilde ikinci çeyrek GSYİH çıktılarını yansıtmaktadır. Özellikle, Mayıs ve Haziran aylarında kilitlenmelerin azaltılmasının ardından, faaliyetin beklenenden daha erken iyileşmeye başladığı gelişmiş ekonomilerde ve üçüncü çeyrekte daha güçlü bir toparlanmayı göstermektedir. Küresel büyümenin 2021'de Haziran 2020 WEO Güncellemesinden biraz daha düşük olan yüzde 5,2 olacağı tahmin ediliyor ve bu 2020 için öngörülen daha ılımlı gerilemeyi yansıtıyor ve kalıcı sosyal uzaklaşma beklentileriyle tutarlı. 2020'deki daralmanın ve 2021'deki toparlanmanın ardından, 2021'deki küresel GSYİH seviyesinin, 2019'un yüzde 0,6 üzerinde gelişmiş ve yükselen piyasa ekonomilerinde mütevazı bir düzeyde olması bekleniyor (IMF, 2021: 15).

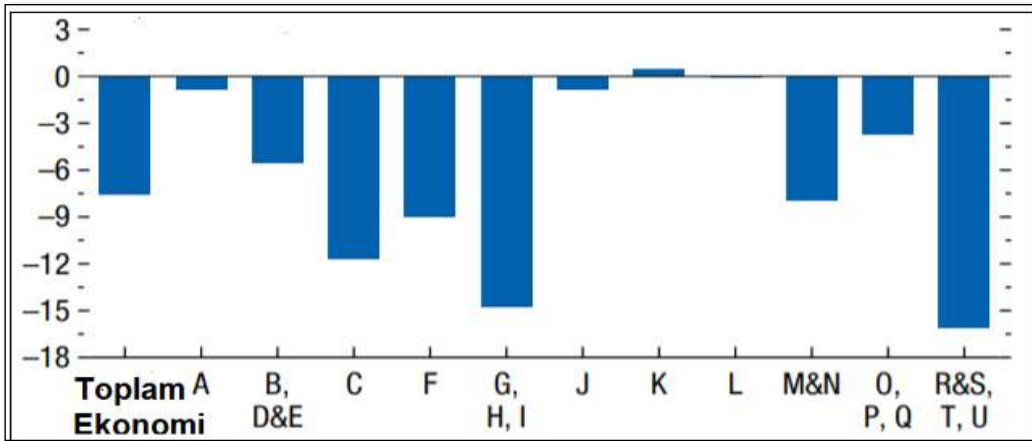

Şekil 5. Ortalama Trend, Katma Değerli Büyüme (Yüzde)

Şekil 6. Durgunluklarda Ortalama, Eğilimi Düşürülen Katma Değerli Büyüme (Yüzde)

Şekil 7. Ortalama Katma Değerli Büyüme, 2020:H1 (Yıldan yıla yüzde değişim)

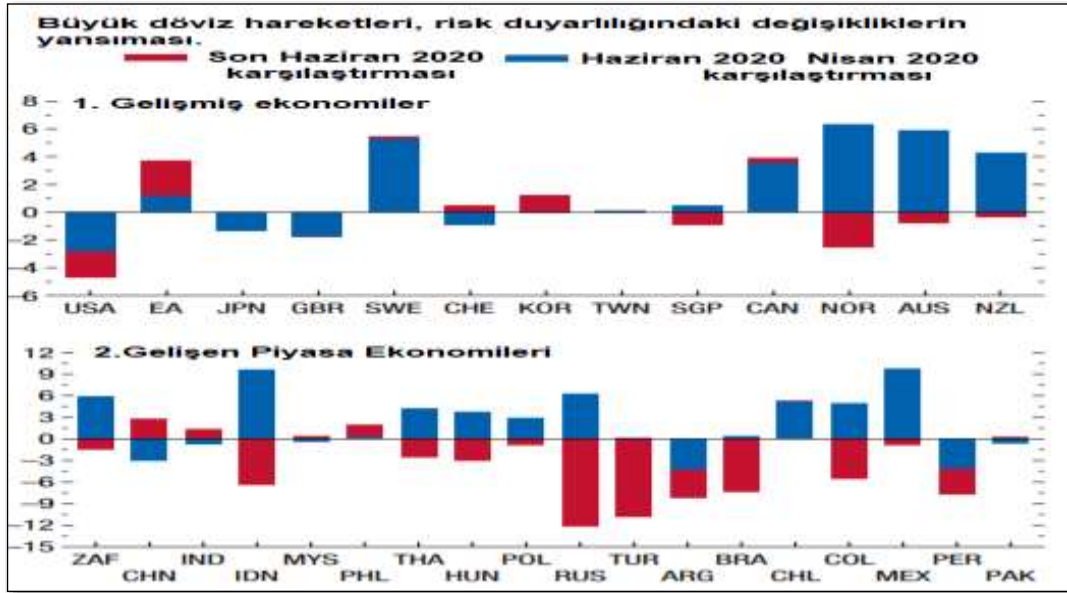
Not: Şekil 1 ve 2'deki temel veriler 1995–2017 için yıllıktır. Şekil 6'daki sektör grupları, üç aylık sektörel ulusal verilerdeki raporlama farklılıkları nedeniyle şekil 4 ve 5'dekilerden biraz farklıdır. Durgunluklar, negatif toplam katma değerli büyüme yıllarıdır. "Toplam ekonomi", bir bütün olarak ekonomi için katma değeri ifade eder. Ülke örneği Avusturya, Belçika, Finlandiya, Fransa, Almanya, İtalya, Japonya, Lüksemburg, Hollanda, İspanya, Birleşik Krallık ve Amerika Birleşik Devletleri'nden oluşmaktadır. Sektörler ISIC rev.4'tür: A = tarım, ormancılık ve balıkçılık; B = madencilik ve taş ocakçılığı; C = imalat; D&E = yardımcı programlar; F = inşaat; G = toptan ve perakende ticaret; H=ulaşım; I = konaklama ve yemek hizmetleri; J = bilgi ve iletişim; K = finans ve sigorta faaliyetleri; L = emlak; M&N = profesyonel ve idari hizmetler; O = kamu yönetimi ve savunma; P = eğitim; Q = insan sağlığı ve sosyal hizmet; R&S = sanat, eğlence, rekreasyon ve diğer hizmetler; T = hane halkının işveren olarak faaliyetleri ve hane halkının kendi kullanımı için farklılaşmamış mal ve hizmet üreten faaliyetleri; U = bölge dışı kuruluşların faaliyetleri (1) Sektörel detay eksikliği nedeniyle Japonya hariçtir. 2020: 1. çeyrek yıllık büyüme, 2020: 2. çeyreğe ilişkin veri eksikliği nedeniyle 3.şekil hesaplamalarında Amerika Birleşik Devletleri için kullanılmıştır.

7 Covid – 19 İçin Küresel Mali Koşullar Genel Olarak Ekonomilerin Rahatlaması

Gelişmiş ülkelerce alınan agresif politika önlemleri, duyarlılığı desteklemede ve Covid-19 şokunun hafiflemesi için kamusal destek sağlanmıştır. Bu durum, finansal sistem aracılığıyla, ekonomilerin daha fazla büyümesini önlemede hayati bir rol oynamıştır. 2020 Haziran ayından bu yana, gelişmiş ekonomiler ile çoğu gelişmekte olan ekonomiler için finansal koşullar hafiflemiştir. Bu da kısmen benzeri görülmemiş kamusal politika desteği, finansal piyasalar ile reel ekonomi arasında devam eden bir kopukluk anlamına gelmektedir.

Covid 19'un gelişmiş ülkelerdeki etkisine bakıldığında; başlıca para birimleri arasında dolar, 2020 Nisan ve Eylül sonu arasında gerçek efektif koşullarda yüzde 4 ½'ün üzerinde değer kaybetmiştir. Bu da artan küresel risk duyarlılığını ve artan Covid-19 vakalarının ABD'nin iyileşme hızı üzerindeki etkisine ilişkin endişeleri yansıtmaktadır. Aynı dönemde Euro, ekonomik beklentilerin iyileştirilmesi ve Covid-19 vakalarında daha yavaş artışlar nedeniyle yüzde 4'e yakın değer kazanmıştır.

Kamusal destekler sayesinde, dünya emtia fiyatlarını güçlendirmiştir. Bu durum, gelişmiş ülkelerdeki emtia ihracatçılarının para birimlerini de güçlendirmiştir. Yükselen piyasalarda para birimlerinin çoğu, 2020 Mart ayındaki piyasa çalkantıları sırasında yaşanan şiddetli baskıların ardından, 2020 Nisan ve Haziran ayları arasında toparlanmıştır. Bu durum, Çin ekonomisini toparlamıştır. Diğer Asya'da yükselen piyasa ekonomilerinin para birimleri genel olarak gerçek efektif koşullarda sabit kalmasına neden olmuştur. Buna karşılık, Rus rublesi jeopolitik faktörler ve ülkelerin para birimleri nedeniyle ciddi şekilde değer kaybetti. Pandemiden etkilenen veya savunmasız bir dış veya mali pozisyondan etkilenen (Arjantin, Brezilya ve Türkiye gibi) ülkeleri de zayıflatmıştır (IMF, 2020: 6). Bu durum aşağıdaki şekil 8'de görülmektedir.

Şekil 8. Reel Efektif Döviz Kuru Değişiklikleri, Nisan-Eylül 2020 (Yüzde)

8 Covid-19 İle İlgili Tahmin Durumları

Pandemi ve ilişkili faktörlere ilişkin temel belirsizlikler. Dünya ekonomik tahminlerine göre; 2020'nin ikinci çeyreğindeki daralmanın tam boyutu, Haziran 2020 WEO Güncellemesinden bu yana daha net hale geldi ve kısa vadeli tahmin için daha bilinçli bir temel sağlamıştır. Pandemi şokunun sürekliliği ve belirsizliğini korumuştur. Ekonomiye yüklediği ayarlama maliyetleri, ekonomik politika tepkisinin etkinliği ve finansal duyarlılığın gelişimi dahil olmak üzere, Pandeminin doğası gereği tahmin edilmesi zor bir faktör olmuştur (IMF, 2020: 7).

9 Covid-19'un İstihdam, İşsizlik ve Son İşgücü Piyasasındaki Gelişmeler

9.1 İşyeri Kapanışları

Covid-19'un bütün dünya ülkelerinde hızla yayılması, en çok üretim ve hizmetler sektörlerinde çalışanları etkilemiştir. Bunun nedeni, salgın hastalığın önlenmesi amacıyla ülkelerde kısıtlamalar uygulanmıştır. Özellikle, Covid-19 ile ilgili kısıtlamalara sahip ülkelerde yaşayan işçilerin payı yüksek kalmıştır. Dünyadaki çalışan işgücünün yüzde 93'ü Ocak 2021'in başlarında bazı işyeri kapatma önlemlerinin uygulandığı ülkelerde ikamet etmektedirler (ILO, 2021). Ülkeler içinde, daha coğrafi olarak hedeflenen ve sektöre özgü tedbirler, pandemi süresince kademeli olarak norm haline gelmiş ve bunlar hala uygulanmaktadır. İLO verilerine göre, 2021 yılının başında işçilerin yüzde 77'si salgın hastalıkların kısıtlamalarından etkilenmiştir. Bu durum; yüzde 85 ile 2020'nin Temmuz ayı sonlarında zirveye ulaşmıştır (ILO, 2021).

9.2 2020'de Çalışma Saati Kayıpları

ILO'nun yeni yıllık tahminler, dünya genelinde işgücü piyasalarının 2020'de tarihsel olarak görülmemiş bir ölçekte kesintiye uğradığını doğruluyor. 2020'de, küresel çalışma saatlerinin yüzde 8,8'i, 2019'un dördüncü çeyreğine göre kaybedildi. Bu, 255 milyon tam zamanlı işe eşdeğer. Çalışma saati kayıpları özellikle Latin Amerika ve Karayipler, Güney Avrupa ve Güney Asya'da yüksekti. 2020'deki çalışma saati kayıpları, 2009'daki küresel mali krizden daha büyük (ILO, 2021).

2020 yılı rakamlara göre, revize edilmiş üç aylık tahminler, durumun yıl boyunca nasıl geliştiğini ortaya koymaktadır. 2020'nin üçüncü çeyreğindeki çalışma saati kayıpları tahminleri, beklenenden daha güçlü bir şekilde önemli ölçüde aşağı doğru yüzde 7,2'ye (ILO verilerinin altıncı baskısında yüzde 12,1) revize edilmiştir. Özellikle düşük orta gelirli ülkelerde çalışma saatlerinde toparlanma, dördüncü çeyrekte, küresel çalışma saatleri yüzde 4,6 düşerek 130 milyon tam zamanlı işe denk gelmiştir (ILO, 2021).

Aşağıdaki Şekil 9' de İLO verilerine Covid – 19 pandemi nedeniyle 2020'de çalışma saati, istihdam ve işgücü gelir kayıpları yönünden; 33 milyon kişi işsizliğe geçiş olurken, 81 milyon işgücü pasif hale düşmektedir. Toplam 114 milyon kişi istihdam kaybı olmaktadır. Bu dönemde İLO'ya kayıtlı olan ülkelerde toplam çalışma saati kaybı %50 olmuştur. 2020 yılında işgücü gelir kaybı 3.7 trilyon dolar olurken, yine 2019 yılındaki GSYİH'nın %4.4 Kadardır. Pandemi ile birlikte dünya iş kayıpları korkunç bir seviyeye ulaşmıştır. 2021 yılı itibariyle pandeminin üçer aylık çeyrek verilerinde; temel, iyimser ve kötümser olarak projeksiyonlar yapılarak, normal işgünlerine ulaşabileceklerdir.

Şekil 9. Covid -19'dan dolayı Dünya Genelinde 2020'de Kaybedilen Çalışma Saatleri, İstihdam ve İşgücü Geliri Tahminleri ve 2021 için Tahminler

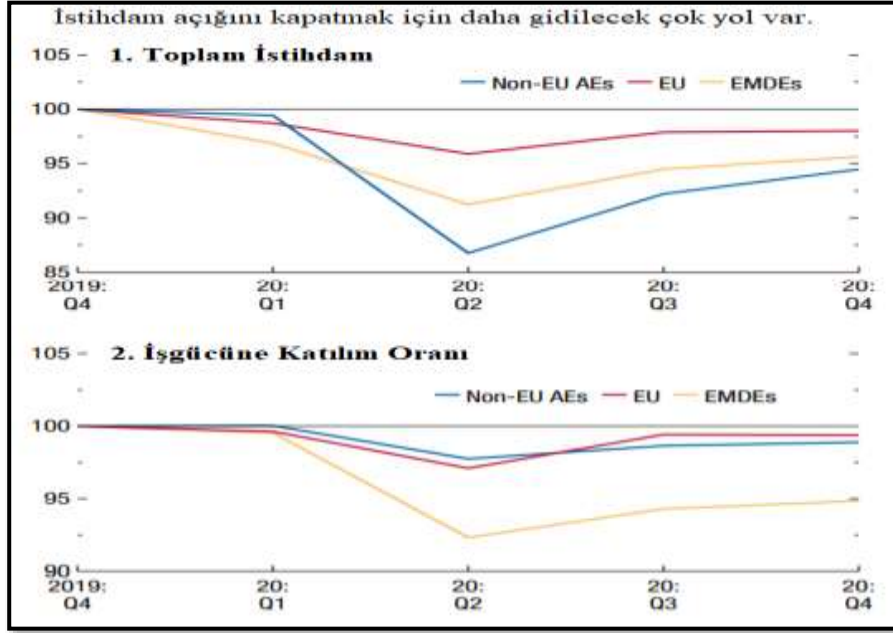
9.3 İstihdam, İşsizlik ve Durgunluk, İşgücü Geliri Kayıpları

2019 yılında pandemi nedeniyle nispi olarak, istihdam kayıpları; kadınlar için (yüzde 5,0) erkekler ve genç işçiler için (yüzde 8,7) olmuştur. Bu durum, yaşlılara göre daha yüksektir. 2020'deki istihdam kayıpları, işsizlikten ziyade artan işgücü hareketsizliği (durgunluk), küresel istihdam kayıplarının yüzde 71'ini oluşturan hareketsizlik 81 milyon arttı: Bu da küresel işgücüne katılım oranının şu kadar azalmasına neden olmuştur. 2020'de bu durum, 2,2 puan ile yüzde 58,7 olmuştur. Küresel işsizlik 2020'de 33 milyon artarak, işsizlik oranı 1,1 puan, yüzde artarak, yüzde 6,5 olmuştur (ILO, 2020). 2020'de küresel işgücü gelirinin (gelir destek önlemleri dikkate alınmadan önce) yüzde 8,3 oranında azaldığı tahmin edilmektedir. Bu da 3,7 trilyon ABD doları veya küresel gayri safi yurtiçi hasılanın (GSYİH) yüzde 4,4'ü anlamına gelmektedir ve en büyük işgücü geliri kaybı yaşanmıştır. Amerika'daki işçiler tarafından (yüzde 10,3), en küçük kayıp, en çokta Asya ve Pasifik'te (yüzde 6,6) kaydedilmiştir.

- İşgücü piyasası zayıflıkları: İşgücü piyasası

Hala yüksek olan işsizlik ve eksik istihdamla birlikte toparlanma da tamamlanmamıştır. Bu durum, aşağıdaki Şekil 10 da gösterilmiştir. Buna Göre; olağanüstü politika desteğine (iş bulma programları ve ücret sübvansiyonları dâhil) rağmen, hem gelişmiş, hem de yükselen piyasalarda ve gelişmekte olan ekonomilerde işsizlik oranları pandemi öncesi ortalamalarının yaklaşık yüzde 1½ üzerinde artmıştır. İş gücüne katılımı da düşürmüştür. Ayrıca, gerçek bolluk miktarı, birçok ülkenin istihdamı koruma programlarını uygulamaya koymasına veya genişletmesi nedeniyle bu göstergelerin önerdiğinden bile daha büyük olabileceği söylenebilir (IMF, Managing Divergent

Recoveries, 2021: 1). Mevsimsellikten arındırılmış üç aylık seriler kullanılarak panel 1 (Toplam İstihdam) için 68 ülke ve panel 2 (İşgücüne katılım oranı) için 48 ülke temel alınmıştır. İşgücüne katılım oranları 15-64 yaş arası temel alır ve endeksler, en son WEO veri tabanından alınan nüfus kullanılarak ağırlık ortalaması alınmıştır.

Şekil 10. İstihdam ve İşgücüne Katılım (Endeks, 2019: Q4 = 100)

10 OECD İşsizlik Oranı 2020'de Gerileme Beklentileri

OECD verilerine Covid – 19'un etkileri işgücü üzerinde olumsuz etkileri süreceği beklentilerin öne çıkacağı yönündedir. OECD Bölgesindeki işsizlik oranı; Ekim ayında %7,1 iken, Kasım 2020'de %6,9'a düşmeye devam etmesidir. Ancak, Covid-19 pandemisi işgücü piyasasını vurmadan önce Şubat 2020'de gözlemlenen seviyenin yüzde 1,7 puan üzerinde kalmıştır. Kadınlarda (Ekim'de %7.2'den Kasım'da %7.0'a) erkeklere göre (%6.9'dan %6.8'e) daha hızlı düşmeye devam etmiştir (**Ek Tablo:2**). Benzer düşüşler gençlerde; (15-24 yaş arası) (Ekim ayındaki %14,4'ten %14,3'e) ve 25 yaş ve üzeri kişilerde (%6,1'den %6,0'a) gözlemlendi (**Ek Tablo:3**). OECD Bölgesinde 45,5 milyon kişi, Şubat ayına göre 10,7 milyon kişi daha fazla işsiz olduğu görülmüştür (OECD, 2021: 1). (**Ek Tablo: 4**).

OECD Raporuna göre; OECD Bölgesindeki işsizlik oranındaki düşüşün, 2020 Nisan ayındaki zirvesiyle karşılaştırılıp yorumlanmasında biraz dikkatli olunması gerekiyor. Çünkü bu, işsizlikler, örnek olarak kaydedildikleri ABD ve Kanada'da geçici olarak işten çıkarılan işçilerin geri dönüşünü büyük ölçüde yansıtır. Geçici işten çıkarılanların sayısının Kasım ayında önceki aylara göre daha yavaş düştüğü ABD ve Kanada'da, Kasım ayında işsizlik oranı sırasıyla 0,2 ve 0,4 puan azalarak %6,7 ve %8,5'e gerilediği görülmüştür. Her iki ülkede de oran Şubat ayına göre yaklaşık yüzde üç puan daha yüksektir. Aralık ayı için daha yeni veriler, işsizlik oranının ABD'de sabit olduğunu (%6,7) ancak, Kanada'da marjinal bir şekilde arttığını (%8,6'ya) gösteriyor. Kasım ayındaki işsizlik oranı Japonya'da %2,9'a düştü (Ekim ayındaki %3,1'den) Şubat ayına göre 0,5 puan daha yüksek kaldı. Kolombiya'da %15,5'e düştü (Ekim'deki %16,3'ten), Şubat ayı seviyesinin 4,6 puan üzerinde. Meksika'da (%4,5'e) ve Kore'de (%4,1'e) marjinal düşüşler gözlemlenmiştir (OECD, 2021: 1). Aşağıda Ek tabloları ayrı ayrı özet olarak yorumlanmıştır.

Ek Tablo: 1 de OECD **İşsizlik Oranları Mevsimsel Olarak Düzenlenmiştir. Toplam OECD Bölgesinde işgücünün yüzdesi görülmektedir.** Covid 19 salgın hastalığın başladığı 2019 dördüncü çeyreği (Q₄) başlamak üzere OECD Ülkelerinin ortalama toplamı işsizlik %5.3 olmuştur.2020 yılının üçüncü çeyreğinde (Q₃) %7.7, aynı yılın Ağustos ayında da %7.5 ve bu durum yılsonuna kadar, işsizlik oranları giderek azalmıştır. Türkiye'de 2020 yılı için Covid - 19 salgın hastalıklarının etkisini göstermiş ve mevsimsel olarak işsizlik oranının Haziran ayında %14.3 olmuştur. Aynı durum İspanya'da bu oran % 16.9, Temmuz ayında en yüksek seviyede gelişmiştir ve aynı yılın Kasım ayında % 16.4. olmuştur ve 2020 yılı Kasım ayında da yüksek seyir devam etmiştir.

OECD verilerine göre yine **Ek Tablo: 2** de **Cinsiyete Göre İşsizlik Oranları, (Mevsimsel Olarak Düzenlenmiş) Her grubun işgücünün yüzdesi** görülmektedir. Burada OECD ülkelerinin toplam ortalaması olarak,2019 Yılında kadın %5.6 olmuştur. Bu durum Covid 19 pandemisi nedeniyle,2020 yılının (Q₂) ikinci ve (Q₃) üçüncü çeyreğinde kadınlardaki mevsimlik işsizlik oranı sırasıyla %9.0 ve 8.0 olmuştur.2020 yılının Eylül de %7.6, Ekim de %7.2 ve Kasım ayında %7.0 olarak gerçekleşerek pandeminin etkisi görülmüştür. Bu durum erkeklerde ise;2019 yılında

%5.2, 2020 yılının (Q2) ikinci ve (Q3) üçüncü çeyreğinde sırasıyla %3.3 ve %7.4 olarak gerçekleşmiştir.2020 yılının Eylül de %7.1 , Ekim de %6.9 ve Kasım da %6.3 olarak gerçekleşmiştir. Pandemi süreci içinde mevsimsel işsiz oranı kadın çalışanlar, erkek çalışanlardan daha fazladır. Bu durum OECD Ülkelerinin durumları ilgili tablodan da görülebilir.

Ek Tablo: 3 de Yaşa Göre İşsizlik Oranları, (Mevsimsel Olarak Düzenlenmiş Her grubun işgücünün yüzdesi) Görülmektedir. Covid etkisiyle, Genç (15-24) ve (25+) Yaşlı ve Asıl Çalışanların yaş grupları, tabloya 2019 ve2020 yıllarındaki OECD ülkelerinin toplam ortalaması alınarak yorumlanmıştır. Diğer ülkeler tabloda izlenebilir.2019 yılında gençlerde %11.7 olarak yüksek bir yüzde ile gerçekleşmiştir.2020 yılının, (Q₂) çeyreğinde % 18.4 olarak yüksek bir yüzde ve (Q₃) çeyreğinde ise işsizlik %15.3 olarak azalarak gerçekleşmiştir. 2020 yılının ikinci ve üçüncü çeyreğinde (25+) yaşlı ve asıl çalışanlar için, Q₂ %7.4 ile Q₃ %6.7 olarak nispi olarak azaldığı görülmektedir. 2020 yılı Eylül'de %6.4, Ekim %6.1, Kasım ayında %6.0 olarak gerçekleşmiştir.

Ek Tablo 4 de, işsizlik düzeyleri, (mevsimsel olarak düzenlenmiş Bin kişi) .2020 yılında Covid 19 pandemi nedeniyle işsizlik düzeyi OECD ülkelerinin toplam ortamlarına baktığımızda, 2020 yılının; birinci çeyreğinde: 35,663 bin kişi, ikinci çeyreğinde: 54,711bin kişi ve üçüncü çeyreğinde: 50.074 bin kişi olmuştur. Aynı yılın Ağustos'ta 49,244 bin kişi, Eylül'de: 47,975 bin kişi, Ekim'de: 46, 513 bin kişi ve Kasım'da: 45,512 bin kişi olarak gerçekleşmiştir. Covid nedeniyle işsizlik düzeyinde bir azalma görüldüğü söylenebilir. Diğer ülkelerin mevsimsel işsizlik sayıları tablodan izlenebilir.

11 Orantısız Etki ve Düzensiz İyileşme

En son işgücü anket verileri (2020'nin üçüncü çeyreğine kadar), en çok etkilenen sektörlerdeki (konaklama ve yemek hizmetleri, sanat ve kültür, perakende ve inşaat gibi) büyük iş kayıpları ile bariz olumlu iş artışı arasındaki zıtlığı ortaya koymaktadır. Bir dizi yüksek vasıflı hizmet sektöründe (bilgi ve iletişim ile finans ve sigorta faaliyetleri gibi) farklılaşma ülkeler içinde eşitsizliği artırma eğiliminde olabilecektir. Krizin en çok etkilenen sektörlerdeki işler üzerindeki etkisinin şiddeti aynı zamanda, ülkeler arasında önemli farklılıkları oluşturmaktadır.

Benzer şekilde, mevcut ülke verilerinden elde edilen kanıtlar, krizin “*destek sonrası işgücü geliri*” (işçiler tarafından alınan gelir desteğini de içerir) üzerindeki etkisinin işgücünün farklı kısımlarında eşit olmadığını, ancak, gelir destek önlemlerinin etkiyi hafiflettiğini göstermektedir. Genel olarak, destek sonrası işgücü gelirindeki kayıplar, genç işçiler, kadınlar, serbest meslek sahipleri ve düşük ve orta vasıflı işçiler için nispeten daha yüksektir. Çoğu zaman, işin yok edilmesi düşük ücretli ve düşük vasıflı işleri orantısız bir şekilde etkilemiştir. Bütün bunlar, önümüzdeki yıllarda daha da büyük eşitsizliğe yol açan eşitsiz bir toparlanma riskine işaret edebilecektir (ILO, 2020).

2020 Yılında Trendler: Üç Aylık Güncellenen Tahminler (Eğilimler)

Üç aylık tahminler, pandemi sırasında çalışma saatlerindeki dalgalanmayı yansıtmaktadır. Aşağıdaki **Tablo 3** de görülmektedir. Tabloya göre; 2020 yılında toplam çalışma saati kaybının yarısı yılın ikinci çeyreğinde meydana geldi. 2020 yılının ilk çeyreğinde, 2019'un dördüncü çeyreğine göre küresel çalışma saatlerinin tahmini yüzde 5,2'si (2019 yılında yüzde 5,6'dan düşmüştür), 150 milyon tam zamanlı işe eşdeğerdir (48 saatlik bir çalışma haftası). Dünya çapında katı sınırlama önlemlerinin uygulanması, çalışma saati kayıplarının 2020 yılının ikinci çeyreğinde yüzde 18.2 ile zirveye çıkmasına neden olmuştur. Tahmini düşüş, bir önceki yıla göre,525 milyon tam zamanlı işe eşdeğerdir (ILO, 2020). Çalışma saati kayıpları, dünya ve gelir grubuna göre,2020 yılının üçüncü çeyreğinde yüzde 7.2 ve dördüncü çeyreğinde yüzde 4.6 olarak gerçekleştiği tahmin edilmektedir.

	2020	2020 Q1	2020 Q2	2020 Q3	2020 Q4
Dünya	8.8	5.2	18.2	7.2	4.6
Düşük gelirli ülkeler	6.7	2.5	13.4	7.6	3.3
Düşük-orta gelirli ülkeler	11.3	2.5	29.0	9.3	4.5
Üst-orta gelirli ülkeler	7.3	8.4	11.5	5.6	3.9
Yüksek gelirli ülkeler	8.3	3.0	15.8	7.3	7.0

Tablo 3. Çalışma Saati Kayıpları, Dünya Ve Gelir Grubuna Göre, 2020 Yılı Toplam Üç Aylık Tahminler (Yüzde)
Kaynak: ILO nowcasting model (see Technical Annex 1)

Yukarıdaki Tablo 3 de, çalışma saati kayıpları, dünya ve gelir grubuna göre 2020 yılı toplam üç aylık tahminler (yüzde) bakıldığında; 2020 Yılında dünya ortalaması %8.8 olmuştur. 2020 yılının birinci çeyreği; (Q1) %5.2 olurken, (Q2) çeyreğinde %18.2 ile en yüksek seviyede, (Q3) çeyreğinde de %7.2 ve (Q4) çeyreğinde %4.6'ya düşmüştür. 2020 Yılında Düşük Gelirli Ülkelerde: Dünya ortalaması %6.7 olmuştur. 2020 yılı çeyrek aylarında sırasıyla (Q1) %2.5, (Q2) %13.4, (Q3) 7.6 ve son çeyreğinde (Q4) %3.3 gerçekleşmiştir. Düşük – Orta Gelirli Ülkelerde; dünya ortalaması %11.3 olurken aynı yılın çeyrek verilerinde sırasıyla (Q1) %2.5, (Q2) %29.0, (Q3) %9.3 ve (Q4) de %3.9 olmuştur. 2020 yılı Üst – Orta Gelirli ülkelerde; dünya ortalaması; Dünya ortalaması %7.3 olurken, aynı yılın çeyrek verilerine göre; (Q1) %8.4, (Q2) %11.5, (Q3) %5.6 ve (Q4) de %3.9 olmuştur. Aynı yılın yüksek gelirli ülkelerin dünya ortalaması %8.3 olurken, çeyrek aylık veriler sırasıyla; (Q1) %3.0, (Q2) %15.8, (Q3) %7.3 ve (Q4) %7.0 olmuştur. Burada dikkati çeken en önemli durum, pandemini etkisinin çok yüksek olduğu 2020 yılının (Q2) çeyreğinde, çalışma saati kayıpları, dünya ve gelir grubuna göre yüksek bir yüzde olarak gelişmesidir. Dünya'da 2020 Yılında üçüncü ve dördüncü çeyreğinde bütün gelir gruplu ülkelerde çalışma saati kayıpları tahmin olarak azaldığı tahmin edilmektedir. Bu da bize, dünyada salgın hastalıklarla ilgili alınan önleme kararların uygulanmasıyla yeniden reel sektörün canlanması ve işgücün istihdamı artabilecektir.

12 COVID-19 ve Dünya Ticareti

12.1 Uluslararası İşbirliği Ve Ortak Yatırım Zamanı

Kriz, düşük ve yüksek gelirli ülkelerdeki Ulusal İstatistik Ofisleri (National Statistical Offices (NSOs veya Ulusal İstatistik Komisyonları UİKo), arasında operasyonel zorlukları nasıl ele aldıkları ve toplumun tüm sektörlerinden gelen yeni veri taleplerini nasıl karşıladıkları konusunda çarpıcı farklılıklar ortaya çıkarmıştır. Bu, Ulusal İstatistik Sistemlerinin (UİKo) güvenilirliğini ve cevap verebilirliğini artırmayı amaçlayan farklı türdeki yatırımların ve ortaklıkların etkinliğini belirleyen ülkeye özgü koşulları anlama ihtiyacını vurgulamaktadır. Aşağıdaki Şeki 11'de görüldüğü gibi Covid-19 ve etkileri yoğun olmuştur. Özellikle düşük ve düşük-orta gelirli ülkelerde, bu çabalar ağırlıklı olarak pandeminin hane halkları ve işletmeler üzerindeki sosyo-ekonomik etkileri %73.1, üst orta grupta ise, %74.3 ve düşük orta alt grup ülkelerde bu oran %97.1 ile en yüksek seviyede gerçekleşmiştir (WTO, 2021). Diğer gerçekleştirmeler şekil üzerinde de görülebilmektedir.

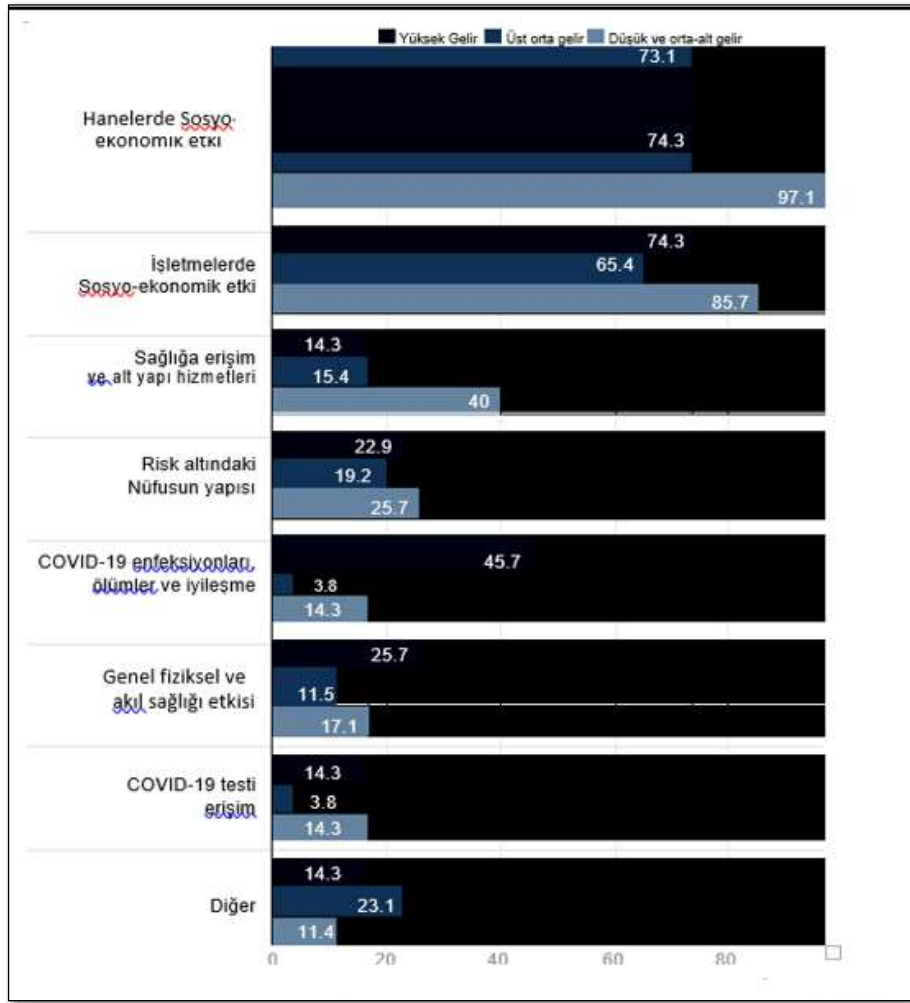
Covid-19 salgını, üretim ve tüketimin dünya çapında küçültülmesi nedeniyle küresel ekonomi ve dünya ticaretinde eşi görülmemiş bir kesintiye temsil etmektedir. Pandemi krizini ele almanın en etkili yollarından biri, zamanında ve doğru bilgi vermektir. Bilgili bir halk, ticaretle ilgili sorular da dâhil olmak üzere sağlıklı kararlar almak için daha iyi konumlandırılır. Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) üyelerinin ilgili bildirimleri, virüsün ihracat ve ithalat üzerindeki etkisi ve DTÖ faaliyetlerinin pandemiden nasıl etkilendiği güncel bilgileri sağlayabilmektedir (WTO, 2021).

NSO'lar (National Statistical Offices) , salgının neden olduğu düzenli istatistiksel operasyonlarındaki aksamaları ele alırken, veri taleplerindeki büyük artışa da aktif olarak yanıt verdiler. Dünya Bankası ve Birleşmiş Milletler İstatistik Bölümü tarafından BM Bölge Komisyonları ile işbirliği içinde yürütülen Covid-19 Ulusal İstatistik Ofisleri (NSOs veya Ulusal İstatistik Komisyonları UİKo) Araştırmasına göre, geçen yıl Ekim ayında 125 UİKo'den oluşan bir örneklemin yüzde 82'sini veri toplamıştır. Ancak, gerçekleştirmiş veya planlamış 175 ülkeden Covid-19'un haneler üzerindeki etkisini ölçen anketler ve 2020'den beri telefon görüşmesi yoluyla bireyler, yalnızca yüzde 34'ü yanıtlayanın iletişim bilgilerini almak için yakın zamanda yapılan bir ankete veya sayıma güvenebilirken, kalan üçte ikisi diğer rastgele dijital arama (random digital dialing RDD) veya diğer olasılık dışı örnek tasarımlara başvurmak zorunda kaldı. COVID-19 salgınının yayılmasını ve etkisini takip ederken, düşük ve orta gelirli ülkeler, jeo-uzamsal veriler ve cep telefonu verileri gibi alternatif veri kaynaklarını kullanarak idari verilere erişim eksikliğini telafi etmek zorunda kaldılar (WTO, 2021).

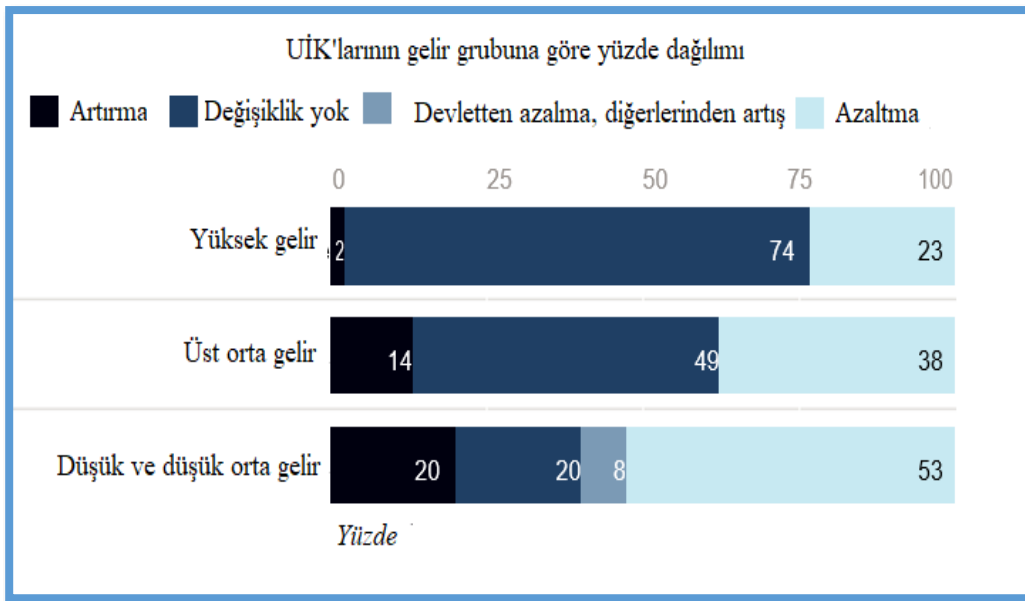
Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) verilerine göre; Mayıs 2020'de, yüksek gelirli ülkelerdeki Ulusal İstatistik Kurumu (UİKo) (National Statistical Offices, NSOs) UİKo'ların neredeyse dörtte üçü finansmanlarında herhangi bir değişikliği bildirmemişlerdir. Bunun tersine, düşük ve düşük-orta gelirli ülkelerdeki UİKo'larının yarısından fazlası, hükümetten ve diğer kaynaklardan sağlanan toplam finansmanlarında bir düşüş kaydetmişlerdir. Bu gözlemler tutarlı olarak, Mayıs 2020'de, düşük ve düşük-orta gelirli ülkelerdeki UİKo'larının büyük çoğunluğu (yüzde 87), pandemi sırasında faaliyet gösterme yeteneklerinin zorlandığı, orta ila şiddetli finansman sınırlamaları yapmışlardır (WTO, 2021).

Şeki 12 de Covid salgını nedeniyle UİKo göre finansmanın etkilendiği görülmektedir. Bu oran yüksek gelirli ülkelerde %2 artırdığı, %74 değişiklik olmadığı ve %azalma olmuştur. Üst orta gelir grubunda %14 artma, %49'unda değişiklik olmadığı ve %38'inde azalma olduğu görülmüştür. Düşük ve düşük orta gelir grubunda %20'isnde artma, %20 değişiklik olmadığı, %8 devlette azalma diğerlerinde artış ve %53 azalma olduğu görülmektedir.

Şekil 11. Ulusal İstatistik Ofislerinin (Kurumlarının) COVID-19 veri toplama çabalarının odak noktası (COVID-19 ile ilgili veri toplama planladığını veya uyguladığını bildiren Ülkelerin Ulusal İstatistik Kurumlarının (NSO) alanlarına göre payları.)

Şekil 12. COVID-19 Salgını nedeniyle Ulusal İstatistik Kurumlarının (UİK) (National Statistical Offices, NSO) finansmanı nasıl etkilendiğini göstermektedir.

12.2 Küresel Kredilerin İç Borçlulara Yönelmesi

Pandeminin başlarında sınır ötesi banka kredilerindeki artıştan sonra, müteakip tersine dönüş, yurt içi pozisyonlarda bir genişlemeye yol açtı. Bankacılığın ötesine geçen Bank for International Settlements (BIS) istatistikleri, salgının etkilerini hafifletmek amacıyla artan devlet borçlanmasıyla desteklenen borç piyasalarında benzer eğilimleri ortaya koymaktadır. 2020'nin ilk çeyreği, küresel sınır ötesi bankacılıkta olağanüstü bir genişleme görmüştür. Bankalar, uluslararası operasyonlarında likiditeyi yeniden dağıtarak, finansal piyasa stresi azaldıkça sonraki çeyreklerde bu akışları tersine çevirmiştir. Yıllık büyüme oranları o zamandan beri düştü ve yükselen piyasalara ve gelişmekte olan ekonomilere verilen banka kredileri için negatife dönmüştür. Gerçekten de, bankaların EMDE'ler üzerindeki sınır ötesi alacakları, ikinci çeyrekte (-82 milyar dolar) ve 2020'nin üçüncü çeyreğinde (-13 milyar dolar) yaklaşık 100 milyar dolar daralmıştır (WTO, 2021: 14).

Diğer yönden, sınır ötesi pozisyonlardaki dalgalanmalar, ancak kısmen pandemi sırasında uluslararası düzeyde bankaların aktif bilançolarının nasıl geliştiğinin resmi. (Bank for International Settlements (BIS). BIS ve (Consolidated Banking Statistics (CBS)) konsolide bankacılık istatistiklerine (CBS) dayalı daha kapsamlı bir görünüm, bankaların toplam aktif ve pasiflerinin 2020'nin başından beri fiilen arttığını göstermektedir. Merkezi BIS raporlaması yapan 22 ülkede bulunan bankaların toplam varlıkları, 2019'un üçüncü çeyreğinin sonunda 67 trilyon dolardan, 2020'nin üçüncü çeyreğine kadar 75 trilyon dolara ulaşmıştır (WTO, 2021: 14).

Hem bankacılık hem de tahvil piyasalarını dâhil etmek için görüş genişletildiğinde, yurtiçi borçlulara yönelik aynı eğilim ortaya çıkmaktadır. BIS küresel likidite göstergeleri, banka dışı borçlulara verilen kredileri takip eder. Üç ana rezerv para birimi için, pandemiyin başlangıcından bu yana, yerel banka dışı borçlulara verilen kredi, yerleşik olmayanlara verilen krediden daha hızlı büyümüştür. 2020'nin üçüncü çeyreğine kadar, ABD hükümetince verilen dolar kredisi yıllık bazda %19 artarken, EURO bölgesi hükümetlerine verilen EURO kredisi %11 artmıştır (WTO, 2021: 14).

12.3 Pandemi Acil Satın Alma Programındaki Artış

Covid-19 kriz zamanlarında, yüksek kaliteli verilere erişime daha fazla ihtiyaç duyulmaktadır. Avrupa Merkez Bankası (European Central Bank (ECB)) ve ulusal merkez bankaları (National Central Banks (NCBs)), verilerin amaca uygun kalmasını sağlamak için raporlama araçlarına yardım sunar. Avrupa Merkez Bankası, COVID-19 krizi boyunca EURO bölgesi bankalarını, firmalarını ve hanelerini desteklemek için bir Pandemi Acil Satın Alma Programı (Pandemic Emergency Purchase Programme (PEPP)) başlattı. 10 Aralık 2020'de Yönetim Kurulu, Pandemi Acil Satın Alma Programını (PEPP), artırmaya karar vermiştir. Bu artırımı, 500 milyar Euro ile 1.850 milyar Euro arasındadır. Aşağıda Tablo 4 da Pandemi Acil Satın Alma Programı gereği 2020 yılının Nisan'da 103,336, Mayıs'da 115.815, Haziran'da ise 120.321 Milyon Euro yardım yapmıştır. Böylelikle ECB, Euro Bölgesindeki firmalara ve hane halklarına pandemi nedeniyle bozulan dengeleri desteklemiştir.

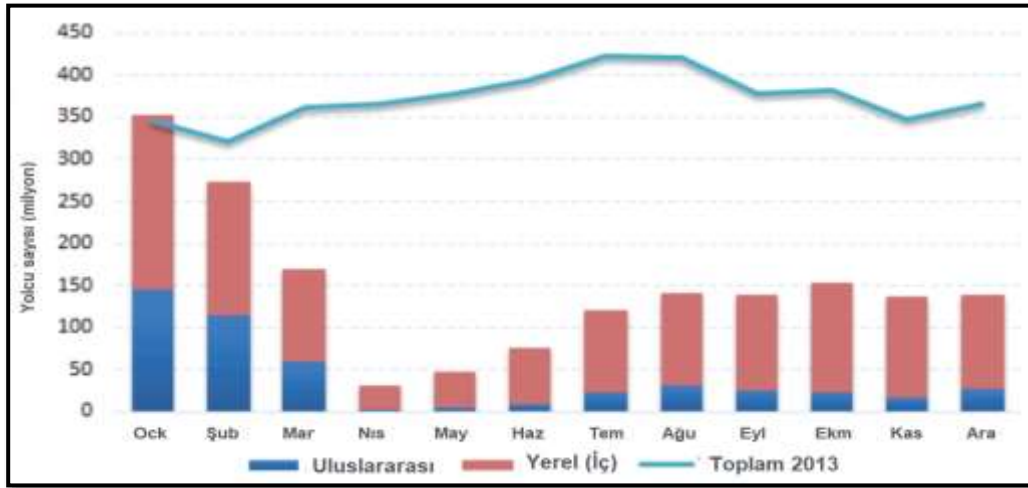
2020	Aylık net alımlar
Mart	15,444
Nisan	103,366
Mayıs	115,855
Haziran	120,321
Temmuz	85,423
Ağustos	59,466
Eylül	67,308
Ekim	61,985
Kasım	70,835
Aralık	57,163

Tablo 4. Acil Satınalma Programı Kapsamındaki Alımlar (milyon euro).

13 Covid-19 Pandemisi Turizme Etkisi

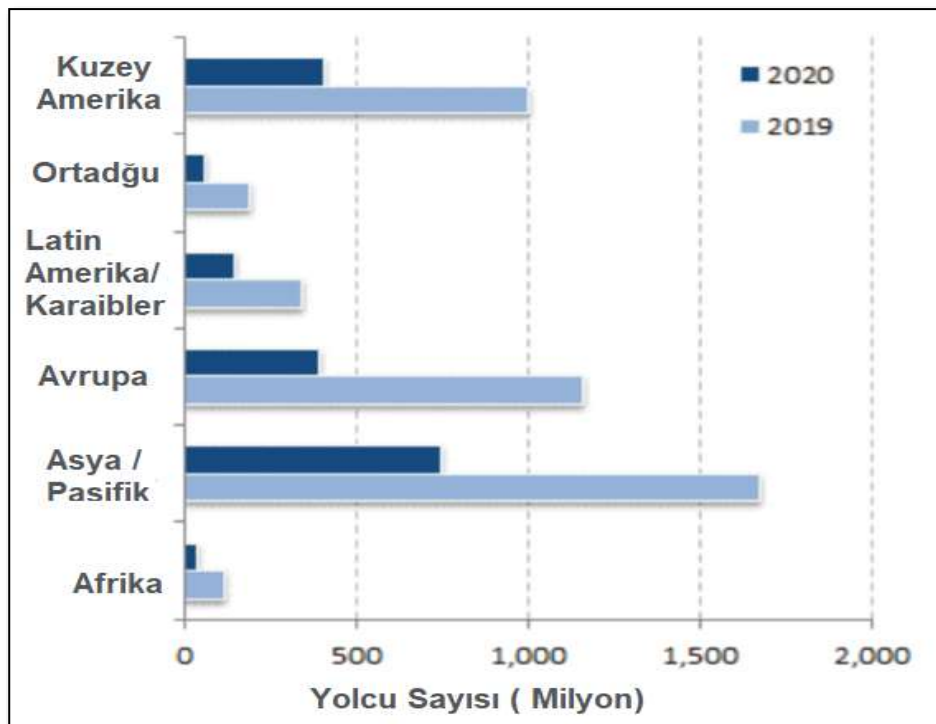
13.1 Hava Yolcu Taşımacılığının Etkisi

2020 yolcu toplamları, hava yolculuğunda Covid-19 saldırısı devam ederken %60 düşürmüştür. Dünyada Covid-19 nedeniyle hava taşımacılığında da olumsuzluklar yaşanmıştır. Havacılık, küresel olarak hava yolculuğu talebindeki çöküşle tarihinin en ciddi anını yaşamaktadır. İyileşmesi, daha sıkı seyahat kısıtlamalarının yanı sıra bölgelerdeki salgının yeniden canlanmasıyla ciddi şekilde engellendi.

Şekil 13. 2020 Yılına Kadar Hava Yolcu Sayısı Taşıma Trafiğinin Gelişimi (Milyon)

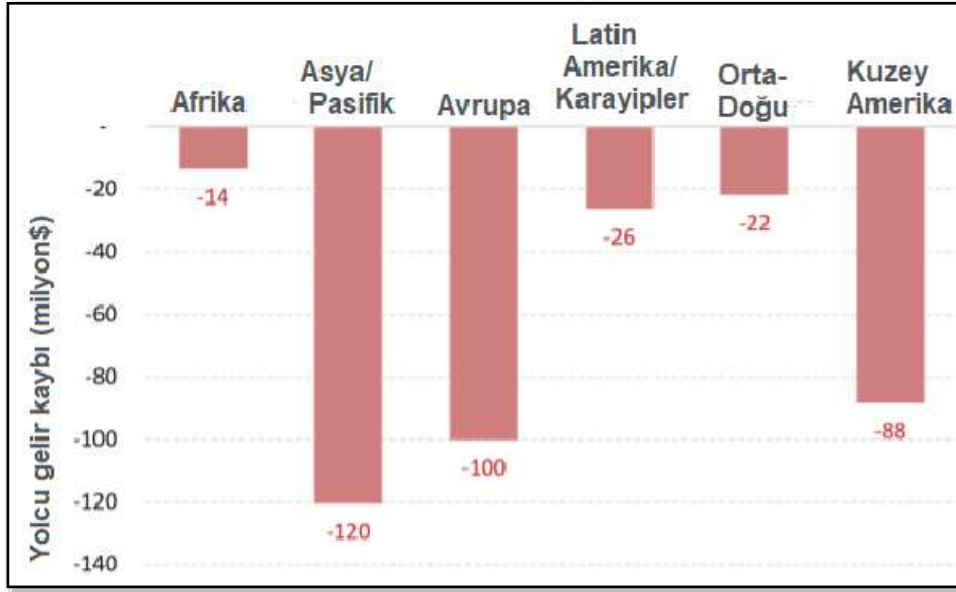
Yukarıdaki şekil 13'te Uluslararası Sivil Havacılık Örgütü (ICAO) tarafından COVID-19'un sivil havacılık üzerindeki en son ekonomik etki analizi görülmektedir. Bir bütün olarak 2020 yılı için küresel yolcu trafiğinin 2019'daki 4,5 milyara kıyasla %60 veya 2,7 milyar oranında önemli ölçüde düştüğünü ortaya koymaktadır. Bu, küresel hava yolculuğu toplamalarını 2003 seviyelerine geri getiriyor demektir (WTO, 2021: 18). Pandemiyle birlikte turizm hareketleri gerek yurtdışı gerekse yurtiçi yolcu taşımacılığında azalma yaşanmıştır.

Şekil 14. Bölgelere Göre Yolcu Kayıpları

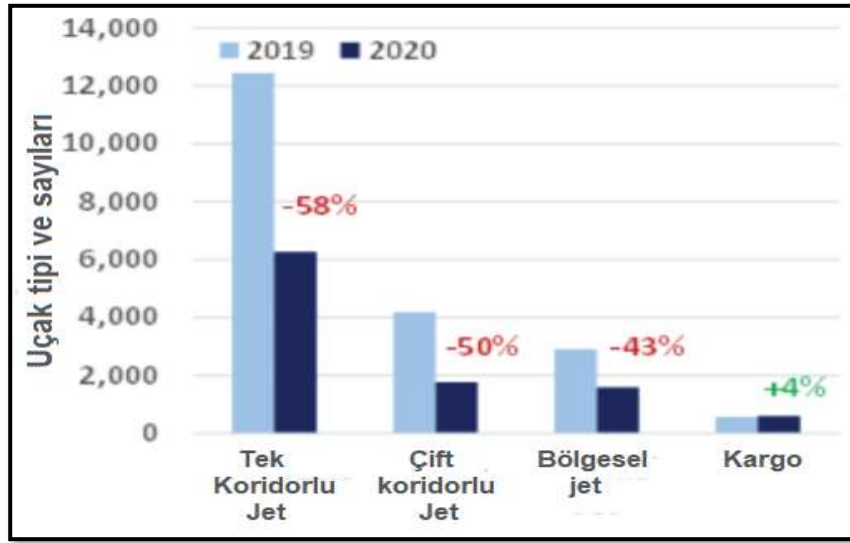
Yukarıdaki Şekil 14'de Bölgelere göre yolcu kayıpları görülmektedir. 2019 yılında ICAO verilerine göre yolcu sayısı en fazla Asya / Pasifik Bölgesinde, sonra Avrupa ve Kuzey Amerika gelmektedir. 2020 yılı pandeminin yoğun olduğu dönemlerde, yolcu kayıpları bütün bölgelerde azalmıştır. Hava trafiğindeki daralmadan kaynaklanan havayolu mali kayıpları Asya/Pasifik %32 ile en büyük kaybı oluştururken, onu Avrupa (%27) ve Kuzey Amerika (%24) izliyor. ICAO hava trafiği gösterge tablolarındaki tahmin, havaalanlarının ve hava yolcu hizmetleri sağlayıcılarının (ANSP'ler) sırasıyla 115 milyar ABD doları ve 13 milyar ABD doları kaybettiğini göstermektedir. Eylül 2020'den bu yana birçok bölgede enfeksiyonun yeniden canlanmasıyla engellenen sektörel toparlanma, yıl için genel olarak çift dipli bir durgunluğa işaret ederek yeniden daha kırılgan ve değişken hale gelmiştir (WTO, 2021: 18). Bu trafik azalması, havayollarının brüt yolcu operasyon gelirlerinde 281 ila 351 milyar ABD'ri daha fazla kayıp anlamına gelmektedir.

Aşağıda Şekil 15 de görüleceği gibi ICAO verilerine göre, havayolu şirketlerinin yolcu gelir kaybı 2020 yılında bölgelere göre; Afrika'da: -14, Asya / Pasifik'de: -120, Avrupa'da: -100, Latin Amerika/ Karayipler'de: -26, Orta-Doğu'da -22 ve Kuzey Amerika'da: -88 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir.

Şekil 15. Bölgelere Göre Havayolu Yolcu Gelir Kayıpları

Aşağıdaki Şekil 16 de ICAO ADS-B verilerinde 2019 yılına göre 2020 yılı kullanılan çeşitli uçak tiplerinde azalma olmuştur. Tek koridorlu jetlerde - %58, Çift koridorlu jetlerde - %50, yerel uçaklarda - %43 ve kargo uçaklarının verdiği hizmet %4 azalmıştır.

Şekil 16. Ortalama Uçak Kullanımına Göre Aktif Filo

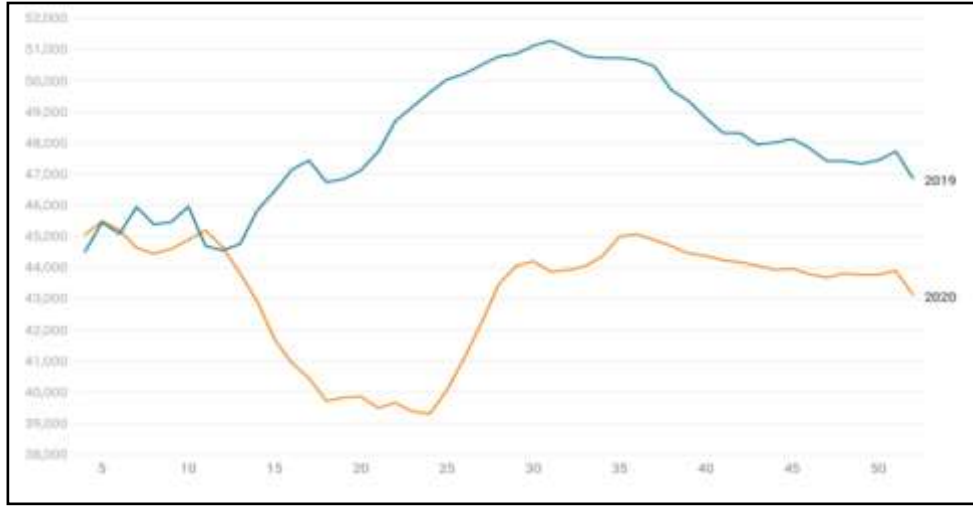
13.2 Pandemi Döneminde Deniz Trafiği

COVID-19 salgın hastalığın yaygınlaşması deniz ticaretinde de olumsuzluklar yaşanmıştır. Salgın hastalıklar nedeniyle deniz taşımacılığında yaşanan kesintiler ve bunun sonucunda ortaya çıkan "Büyük Kilitlenme", deniz taşımacılığı ve ticaret beklentilerinin kötüleştiğini gördü. UNCTAD açıklaması, deniz yoluyla ticaret hacminin 2020'de düşmesi bundan dolayıdır.

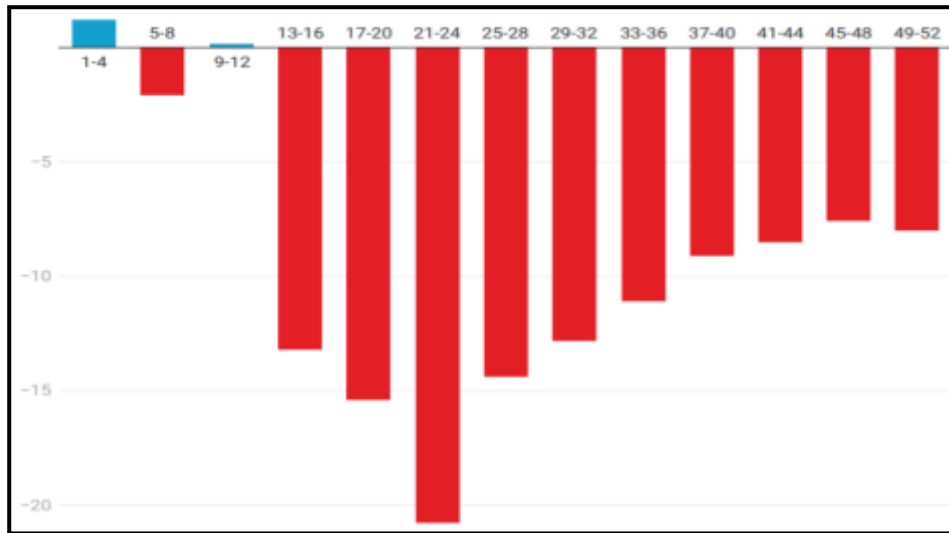
Limanların kapasitesi sınırlı olmasından dolayı, gemiler açıkta bekletilir. Sırası gelen gemiyi liman yönetimi çağırarak bulunarak, limana giriş için izin verir. Gemiler, boşaltma, yük yolcu gibi işlemler başlar. Gemilerin limana giriş trafiğini yöneten liman yönetimin yaptığı işleme Limana Gemi Çağrılarını denir. Pandeminin olmadığı bu dönemlerde deniz gemi trafiği oldukça yoğundu. Yukarıdaki Şekil 17 de 2019 yılında yoğun deniz taşımacılığı yoğunluğunu göstermektedir. 2020 yılında pandemi ile bileklikte, limana gemi çağrılarında da azalma olmuştur.

Pandeminin denizcilik tedarik zinciri üzerindeki etkisini izlemek için zamanında veri ve istatistikler çok önemlidir. Uydu aracılığıyla gemi hareket verilerini aktaran ve neredeyse gerçek zamanlı bilgiler sunan Otomatik

Tanımlama Sistemi verileri (AIS verileri), COVID-19 kesintisinin nakliye, limanlar ve dünya ticareti üzerindeki ani etkisini değerlendirmede etkili olmuştur. 2020 ve 2019'daki gemi liman çağrıları, denizcilik tedarik zincirindeki bozulmanın büyüklüğünü gösteriyor. Aşağıda Şekil 18 de, 12. ve 13. haftalarda (Mart 2020'nin ikinci yarısı) meydana gelen küresel gemi liman çağrılarında önemli bir düşüş göstermektedir (WTO, 2021: 24).

Şekil 17. Limana Gemi Çağrıları, Tüm gemiler, 1-52 Hafta 2020 ve 2019 (4 haftalık hareketli ortalaması)

Şekil 18. Gemi Liman Çağrıları – Tüm gemiler, 1 – 52. Hafta 2020 (Yıllık%değişim 2019)

Yukarıda Şekil 18 de görüleceği gibi, deniz ticaretinde en önemli düşüş (neredeyse %21), 21-24. Haftalarda (Mayıs ortası – Haziran ortası), sıkı ve yaygın karantinaların küresel üretim ve imalat faaliyetini ve sıkıştırılmış dünya talebini olumsuzlaştığı zaman meydana gelmiştir. Haziran sonunda (25. hafta) başlayan geçici toparlanma, dünya genelindeki ekonomilerin karantinadan çıkmasının ardından Eylül ayı başlarında (37. hafta) zirve yaptı. Büyük tüketim merkezlerinde Covid-19 enfeksiyon oranları bu dönemde yükselmeye devam etmiştir.

Yine bu dönemin denizcilik sektörleri arasındaki etki eşit değildi. Konteyner gemisi limana çağrılmaları, 2020'de 2019'a kıyasla %2,8 azalmıştır. Kuru yük taşıma gemileri için liman çağrıları %7,8 düşmüştür. Kuru ve ıslak dökme yük gemileri sırasıyla %4,1 ve %4,9 azaldı. Ro/Ro gemilerinin çağrıları ise %12,8 düşmüştür. Yolcu gemileri de dâhil olmak üzere yolcu gemileri daha sert düşmüştür. Yolcu gemisi liman çağrıları %18,3 azaldı. Kargo gemileri daha iyi sonuç verdi. Mallar da dâhil olmak üzere mal ticaretinin devam eden teslimatı pandemi ile savaşmak için gereklidir (WTO, 2021: 24).

14 Jeopolitik, Ticaret Ve Teknoloji Riskleri

Covid-19 öncesi birçok risk faktörü önemini korumaya devam ediyor. Amerika Birleşik Devletleri ile Çin arasındaki gerilimler, uluslararası ticaret, fikri mülkiyet ve uluslararası ticaret de dâhil olmak üzere birçok cephede yükselmeye devam edilmektedir. Siber güvenlik. Pandemi krizinden kaynaklanan yerel ekonomik eşitsizlikler, ev işçilerini koruma ihtiyacının motive ettiği yeni ticaret engellerini de tetikleyebilecektir. Hâlihazırda yüksek seviyelerdeki ticaret kısıtlamaları arasında, bu tür eylemler verimsizliklere katkıda bulunacak ve toparlanma

üzerinde ağırlık yaratacaktır. Korumacı eğilimler, küresel aşı tedarikini engelleyecek tıbbi malzemelere ve Covid-19 ile ilgili farmasötik gelişmelere kadar uzanabilir (IMF, Managing Divergent Recoveries, 2021: 15). Bunun için bazı önlemler alınabilir.

□ 1. Aşama: Krizden Kaçmak

Covid – 19 pandemisi, sağlık ve ekonomik değişkenler için görünüm belirsizlikler zorlu olmaya devam ediyor. Bu bağlamda, politika yapımcıların hala ilgilenmesi gereken acil endişeler var. Bunlar aşağıda belirtilmiştir.

- Sağlık harcamaları bir öncelik olarak kalmalıdır.

Ekonomik sonuçları iyileştirmenin en hızlı yolu pandemiyi bastırmaktır. Sonuç olarak, aşığı dağıtmak ve uygulamak için yapılan harcamaların ekonomik faydaları, herhangi bir maliyetten çok daha ağır basmaktadır. Aşı üretim kapasitesi ve bazı ülkelerde düzenleyici kısıtlamalar, daha fazla kamu yatırımı ve düzenlemelerin uyumlaştırılmasıyla üstesinden gelinilecek darboğazlar olmaya devam etmektedir. Mali politika desteği iyi hedeflenmeli ve pandemi aşamasına göre ayarlanmalıdır.

- Salgın sona erene kadar maliye politikası destekleyici kalmalıdır. Tabii ki, bazı ülkelerde mali alan sınırlıdır.

Olağanüstü harcamaların güvenilir çerçeveler içinde borçlanmanın sürdürülebilirliği ile dengelenmesi gerekecektir. Ancak, alanı olan ülkelerde, maliye politikası, izin programları, krediler, işletmelere ve hanelere doğrudan ödemeler yoluyla transferler sağlamaya devam etmelidir. Bu tür programlar iyi ayarlanmalı, pandemi aşamasını hedeflemeli ve talep arttıkça aşamalı olarak kaldırılmalıdır. Desteğin öncelikle hane halklarına geniş çaplı ödemelere dayanan ülkelerde gelir testi yapılması önemlidir. Destek sonunda küçültüldüğünde, ani uçurumlardan kaçınacak şekilde yapılmalıdır

- Mali politika desteği iyi hedeflenmeli ve pandemi aşamasına göre ayarlanmalıdır.

Pandemi sona erene kadar maliye politikası destekleyici kalmalı. Tabii ki, bazı ülkelerde mali alan sınırlıdır. Bu gibi durumlarda, olağanüstü harcamaların güvenilir çerçeveler içinde borç sürdürülebilirliği ile dengelenmesi gerekecektir. Ancak, bu ülkelerde maliye politikası, izin programları, işletmelere krediler ve hanelere doğrudan ödemeler yoluyla etkilenen hanelere ve işletmelere hedefli transferler sağlamaya devam etmelidir. Bu tür programlar iyi kalibre edilmeli, pandemi aşamasını hedeflemeli ve talep arttıkça aşamalı olarak kaldırılmalıdır. Desteğin öncelikle hane halklarına geniş çaplı ödemelere dayanan ülkelerde gelir testi yapılması önemlidir.

- Mümkün olan her yerde parasal yardımlar ile desteklenmelidir

Senkronize negatif arz ve talep şokları göz önüne alındığında, çıktı açıkları üzerindeki genel etkinin belirlenmesi biraz zordur. Yine de, enflasyon düşük kalmaya devam etmekte ve birçok ülkede beklentiler iyi bir şekilde sabitlenmiş durumdadır. Para politikasının bu ekonomilerde destekleyici kalabileceğini öne sürüyorlar. Pek çok ülkede faiz oranlarının hala alt sınırında olduğu göz önüne alındığında, bu muhtemelen merkez bankası bilançolarının (gerektiğinde bazı yükselen piyasalar dâhil) sürekli genişlemesi ve gelecekteki faiz oranlarının belirlenmesinin birleşimi anlamına gelmektedir.

2. Aşama: İyileşmenin Korunması

Pandemi sonrası ekonomiye geçiş uzun ve zor olabilir. Bu geçiş boyunca, politika yapımcıların, mevcut politika alanını göz önünde bulundurarak, üretken kaynakların verimli tahsisi için teşviklerin zayıflamasının maliyetlerine karşı yara izlerini azaltan politikaların faydalarını dengelemeleri gerekebilecektir.

Politikalar, kalıcı ekonomik yara izlerini ele almalıdır.

Politika eylemini dengelemeksizin, krizin orta vadede firmalar, işgücü piyasaları ve insan sermayesi birikimi üzerinde kalıcı etkileri olacaktır.

• Bir kriz sırasında firmaların başarısızlığı, firmaya özel istihdam ve tedarikçi eşleşmelerini yok eder. Politika yapımcılar, sürdürülebilir firmaların başarısızlığını sınırlayarak, kalıcı ekonomik zararı önler. Politika eylemleri, pandemi sırasında genel olarak kurumsal başarısızlıkları sınırlandırır. Ancak, toparlanma ilerledikçe, hükümetler firmalara yönelik geniş tabanlı destekten perakende ve diğer temas yoğun sektörler gibi sert etkilenen, sektörlerle yönelik politikalara geçmeli.

• İşgücü politikaları, işçilerin uzun vadeli işsizliğe düşmesini önlemeye yönelik olmalı. İşgücü piyasası koşulları yeniden normalleştikçe izin ve kısa çalışma programları yeniden ölçeklendirilmelidir.

• Pandemi sırasında eğitime ara verilmesi, sürdürülebilir büyüme için gerekli olan insan sermayesinin inşasına ciddi zarar verdi. Düşük gelirli ülkelerde eğitim başarısındaki iyileştirmeler, diğer yollarla eğitim sağlama konusunda sınırlı kapasite göz önüne alındığında, özellikle risk altında ve dikkat edilmektedir.

• Sektörün izin verdiği ve toparlanmanın zayıf olduğu yerlerde, daha geniş mali destek verilmelidir. Durgunluğun daha zararlı uzun vadeli etkilerinden bazılarını önlemenin etkili bir yolu olabilir. Toplantı odaklı programlar orta vadeli büyüme ve eşitlik hedefleri—azaltılmış karbon bağımlılığına geçişi hızlandırmak için altyapı oluşturmak gibi; araştırma harcamalarını artırmak; erken çocukluk gelişimi, eğitimi ve mesleki eğitim programlarına yatırım yapmak da, kalıcı ekonomik yara izlerinin dengelenmesine yardımcı olabilecektir.

• Verimlilikten ödün vermeden, krizin en yoğun olduğu dönemlerde acıları azaltmak için acil durum önlemleri gerekli olsa da, bunları süresiz olarak sürdürmek, iyileşmeyi sürdürmek için ihtiyaç duyulan büyümeyi engelleyecektir. Başarısız firmaları destekleyen politikalar, nihayetinde yeni girişimleri dışlar ve toplam yeniden dağıtım engeller

3. Aşama: Geleceğe Yatırım

Hem pandemi ile ilgili hem de önceden var olan eğilimlerden miras kalan birçok konu, uzun vadede, politika için zorluklar yaratacaktır. Bunların başında devam eden iklim krizi, politika çerçevelerinde yapılan reformlar ve geliştirilmiş uluslararası politika işbirliği yer alıyor. Bular da:

Uluslararası politika işbirliği esastır.

Salgın hastalıklar, milliyet kaygısı olmaksızın gezegendeki her insanı etkiledi. Buna göre, hükümetler krizin küresel sonuçlarını ele almak için birlikte çalışmalıdır.

• Likiditeye sürekli erişim, dış finansman baskılarının ülkeler arasında yayılmasını önleyebilir. Para politikası alanını genişletebilir. Ödemeler dengesi ihtiyacının sağlık ve sosyal destek harcamalarını kısma olasılığını azaltmak için, IMF borç verme araç setini genişletti. Yeni finansman olanakları sağlamak, acil durum finansmanı için erişim sınırlarının artırılması ve borç servisi yardım hibelerine erişimin artırılmalıdır.

• Buna bağlı olarak, ticaretle ilgili küresel anlaşmazlıklar daha geniş bir şekilde çözülmemiş durumdadır. Bunlar arasında, Dünya Ticaret Örgütü Temyiz Organı'na atamalar konusunda bir çıkmazın uzlaştırılmaması ve ABD ile Çin arasındaki ticari gerilimler yer almaktadır.

Üretkenliği ve büyümeyi artırma

• Pandemi öncesi bile, üretkenlik artışı birkaç on yıldır durmuştu. Altta yatan nedenleri belirlemek zor olsa da, büyümenin verimlilikte cansız olmaya devam edecek ve eğitim, araştırma ve altyapı yatırımları gibi düzeltici politikalar gerektirecektir.

• İyileştirilmiş çerçeveler politika alanı oluşturabilir. Bir politikanın hareket etmesi için mevcut alan miktarı, içinde çalıştığı çerçeveye bağlıdır. Politika çerçevelerindeki iyileştirmeler, eylemi engelleyen bazı kısıtlamaları gevşetebilir” (IMF, 2021: 17).

15 Küresel Beklentiler ve Politikalar

15.1 Covid 19’un Dünyadaki Ekonomik Görünümü

COVID-19 salgın hastalığının (pandemi) başladığı ve küresel bir salgın olarak ilan edilmesinden bu yana bir yıl geçmiştir. Salgın hastalık (pandemi) dünya’nın çeşitli ülkelerinde korkunç bir can ve geçim kaybı yılı olmuştur. Dünyanın pek çok ülkesinde kişiler, sevdiklerini pandeminin genişleyen kapsamına kaptırmıştır. Pandemiden dolayı hayatını kaybeden ve işsiz kalan milyonlarca artan insan sayısı, küresel toplumun hala karşı karşıya olduğu aşırı sosyal ve ekonomik yükün acımasız şekilde tehdit etmektedir. Pandemi nedeniyle, ülkelerin ekonomik gelişmeleri, politikaları, uluslararası finansal piyasalardaki gelişmeleri ve küresel ekonomik sistemi tehdit etmektedir.

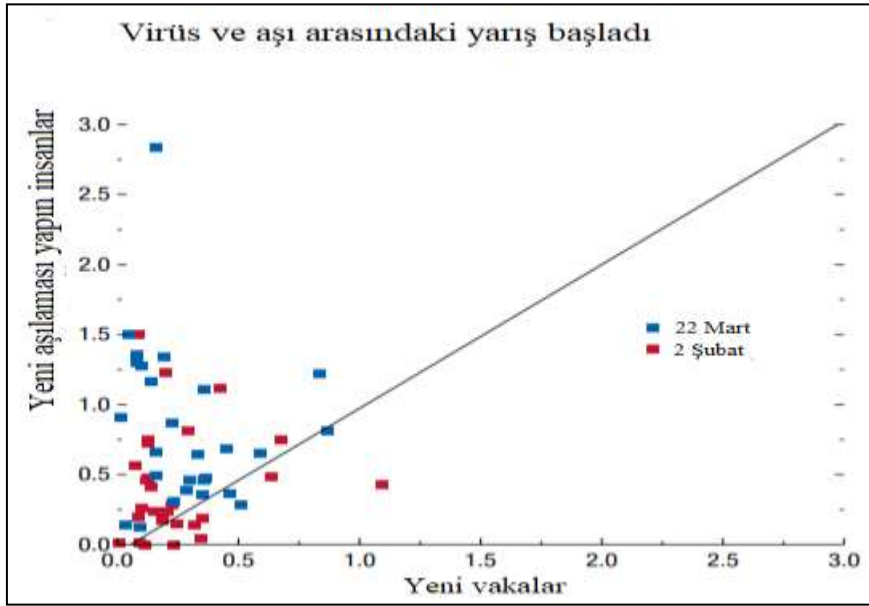
Pandeminin izlediği yol hakkında yüksek belirsizlik olsa bile, ülkelerin sağlık ve ekonomik yönden, krizden çıkış yolu giderek daha görünür hale gelmektedir. Bilim adamlarının araştırmaları sayesinde, enfeksiyonların şiddetini ve sıklığını azaltabilecek aşılama faaliyetlerine hız verilmiştir. Buna paralel olarak, Ülkeler, sosyal hayata uyum sağlamada, genel hareketliliğin azalmasına rağmen, küresel ekonominin iyi duruma olmasını sağlama çalışmalarına devam etmektedirler. Ekonomi bölgeler arasında ortalama olarak beklenenden daha güçlü bir toparlanmaya yol açtığı söylenebilir. Bazı ekonomilerde (özellikle ABD) ek mali destek -geçen yıl zaten benzeri görülmemiş bir mali tepkiye ve devam eden parasal düzenlemeye ek olarak- ekonomik görünümü daha da iyileştirildiği görülmektedir. Büyümenin 2021’de %6 ve 2022’de %4,4 olarak tahmin edilmesiyle birlikte, küresel ekonomi için 2021 ve 2022’de önceki tahminimize kıyasla daha güçlü bir toparlanma öngörüyor (IMF, 2021: 17). Bununla birlikte, ekonomilerdeki büyüme hızındaki farklılıklarla ilgili göz korkutucu zorluklar devam ediyor. Hem ülkeler arasında hem de ülkeler içinde toparlanma ve krizden kaynaklanan kalıcı ekonomik hasar potansiyeli yüksek olduğu söylenebilir.

15.2 Yüksek Belirsizlik Ortamının Farklı Telafileri

Küresel beklentiler, pandeminin bir yılın sonunda son derece belirsizliğini koruyor. Artan aşı kapsamının duyarlılığı artırsa bile, yeni virüs mutasyonların insanlarda yayılıp, sayılarının artma endişelerini de artırmaktadır. Ekonomik iyileşmeler ülkeler ve sektörler arasında farklılık göstermektedir. Bu durum pandemi kaynaklı aksaklıklardaki ve politika desteğinin kapsamındaki farklılıkları yansıtmaktadır. Ülkelerdeki görünüm, sadece virüs ve aşılama arasındaki savaşın sonucuna bağlı değildir. Aynı zamanda yüksek belirsizlik altında uygulanan ekonomik politikaların, benzeri görülmemiş krizin kalıcı hasarını ne kadar etkili bir şekilde sınırlayabileceğine de bağlıdır (IMF, 2021: 1). Bu durum aşağıdaki Şekil 19. de görülmektedir.

Aşağıdaki Şekil 19 de Yeni Covid-19 salgın hastalıklarının yeni mutasyonların olması, aşılama faaliyetlerini de hızlandırmıştır. 22 Mart ve 2 Şubat hareketli ortalaması olurken, aşılama dünya ortalaması son aylarda da

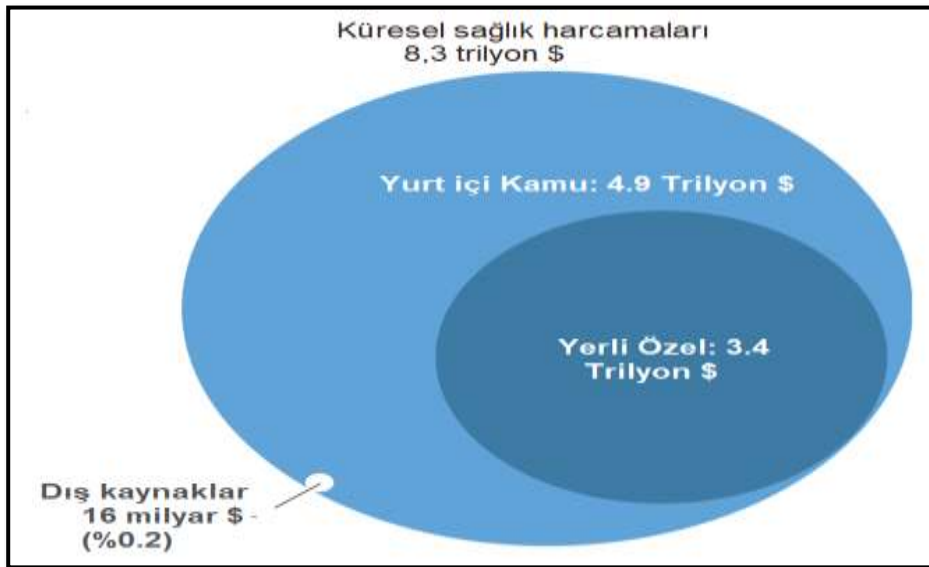
hızlanmaktadır. DSÖ verilerine Covid – 19 salgın hastalığının 2 Temmuz 2021 yılı verilerine göre: Dünya’da 182.319.261 teyitli vaka tespit edilmiş ve Covid-19, 3.954.324 ölümlerin olmuştur. 30 Haziran 2021 tarihi itibarıyla dünya da toplam 2.950.104.812 doz aşı yapılmıştır. Türkiye’de 5,288 yeni vakalar olmuş,5,430.940 onaylanmış vakalar olurken, 49.774 kişi de Covid – 19’dan ölmüş, 47.773.102 kişiye aşı dozları uygulanmıştır (WHO, 2021).

Şekil 19. Virüs ve Aşılar Arasında Bir Yarış (Binde, Yedi günlük hareketli ortalama; son gözlem: 22 Mart 2021)

16 Küresel Sağlık Harcamaları

Dünya sağlık Örgütü (DSÖ) verilerine göre Covid-19 pandemisinden önce, küresel sağlık harcamaları, son yıllarda daha yavaş bir oranda olsa da artmaya devam ediyordu. 2018'de küresel sağlık harcamaları 8,3 trilyon ABD Dolarına veya küresel GSYİH'nın %10'una ulaşmış, son beş yılda ilk kez sağlık harcamalarının GSYİH'den daha yavaş büyümesi olmuştur. Yerel kamu kaynakları, 2018 yılında küresel harcamaların %59'unu oluşturan 4,9 trilyon ABD doları ile en büyük payı almıştır. Aşağıdaki Şekil 20’de, 2018’de küresel sağlık harcamalarını göstermektedir. Şekile göre;%59'unu yerel kamu finansmandan sağlanmıştır. Özel sağlık harcamaları 3.4 trilyon ABD doları veya çoğu hane halklarının cepten harcama (out-of-pocket spending (OOPS)) olmak üzere küresel harcamaların %41'inine ulaşmıştır. Dış yardımlardan sağlanan küresel harcamaların sağlık harcamaları %0,2'dir (WHO, 2020: 2).

Şekil 20. 2018 Yılında Küresel Sağlık Harcamalarını Finanse Eden Başlıca Kaynaklar

Covid – 19 salgın hastalığı için küresel sağlık harcamaları için tam bir rakam vermek biraz güç. Çünkü salgın hastalık mutasyon geçirerek tehlikeli olarak yayılmaya devam etmektedir. 2020'de Amerikalılar, dayanıklı ve

dayanaksız mal ve hizmetlere yaklaşık 12,5 trilyon dolar harcayacak. Bu, geçen yıla göre yarım trilyondan fazla daha az. Kişisel tüketim harcamalarının 2019'daki seviyesine ulaşması muhtemelen 2022'ye kadar sürecek ve yılda 2,5 milyonluk nüfus artışı göz önüne alındığında, ortalama bir Amerikalı sadece 2023'te 2019'dakiyle aynı miktarda harcama yapacak. Tüm ülkelerde ve topluluklarda yaşamları kesintiye uğrattı ve 2020'de küresel ekonomik büyümeyi neredeyse bir yüzyılda yaşananların ötesinde olumsuz etkilemiştir. Şimdiye kadarki tahminler. Virüsün küresel ekonomik büyümeyi 2020'de yıllık %-4,5 ile %-6,0'a düşürdüğünü ve 2021 için öngörülen %2,5 ile %5,2'lik kısmi toparlanmayı gösteriyor. Küresel ticaretin düşeceği tahmin ediliyor 2020'de %5,3, ancak 2021'de %8,0 büyümesi beklenmektedir.

16.1 Dünyada Covid için Değişen Veriler

COVID-19'un etkisi ve sosyal ve ekonomik sistemlerimiz üzerindeki etkileri henüz belirlenmemiştir. Veriler geldikçe, kuruluşların ve karar vericilerin değişen bir dünya için doğruluk ve güvenle plan yapabilmeleri için dünyaya yoksulluk ve küresel orta sınıf hakkında eyleme geçirilebilir veriler sağlamak için rakamlarımızı güncelliyoruz.

16.2 COVID-19 Sonrası Bir Dünyada Küresel Tüketici Harcamaları

Son web seminerimiz, Covid sonrası küresel orta sınıf harcama eğilimleri hakkında ayrıntılı bilgi veriyor. Diğer görüşler arasında koronavirüsün harcamalar üzerindeki ekonomik etkisi, en çok etkilenen yaş grupları ve dünyanın hangi bölgelerinin en çok etkileneceği yer alıyor. Amerika Birleşik Devletleri dünyanın en büyük ekonomisi ve aynı zamanda dünyanın en büyük tüketici pazarıdır. 2020'de Amerikalılar, dayanıklı ve dayanaksız mal ve hizmetlere yaklaşık 12,5 trilyon dolar harcamışlardır. Bu harcama rakamı, 2019 yılına göre yarım trilyondan fazla daha az. Kişisel tüketim harcamalarının 2019'daki seviyesine ulaşması muhtemelen 2022'ye kadar sürecek ve yılda 2,5 milyonluk nüfus artışı göz önüne alındığında, ortalama bir Amerikalı sadece 2023'te 2019'dakiyle aynı miktarda harcama yapabilecektir.

17 Türkiye'nin Sağlık Sistemine Dünya Bankasının Desteği

Türkiye, Covid 19 salgın hastalığıyla mücadele ve salgın hastalığın, sağlık üzerindeki etkilerine cevap vermek için bazı önlemler almıştır. Aldığı bu önlemleri desteklemek amacıyla Dünya Bankası'na müracaat etmiştir. "Dünya Bankası Acil COVID-19 Sağlık Operasyonu" için Türkiye Cumhuriyeti'ne 100 milyon dolarlık bir krediyi, 24 Nisan 2020'de onaylamıştır (World Bank, 2020). Dünya Bankası Türkiye Ülke Direktörü Auguste Tano Kouame; "Finansman, hastalık yönetimini güçlendirecektir. Türkiye'nin COVID-19 salgın hastalığının potansiyel olarak yüksek sağlık ve insan maliyetini önleme kapasitesini güçlendirecek, bu projenin desteklediği eylemlerle hayat kurtarmaya katkıda bulunmayı umuyoruz" demiştir (World Bank, 2020).

Proje, Sağlık Bakanlığı tarafından uygulanacak ve hükümeti COVID-19 salgın hastalığın yayılmasını engellemek ve vakaları tespit etmek ve tedavi etmek için genel sağlık sistemini güçlendirmek için desteklemek için iki bileşenden oluşmaktadır.

"Birincisi: Acil COVID-19 Müdahalesi (98 milyon ABD Doları) aşağıdakilere yardımcı olacaktır:

- COVID-19 acil durumundan etkilenen vakaları teşhis etmek ve triyaj yapmak için tıbbi ekipman, malzeme ve eğitim için acil sağlık sistemi ihtiyaçlarını karşılamak için test ve gözetim sistemlerini ve ön saf ekipman tedarikini güçlendirmek

- Yoğun bakımdaki COVID-19 hastalarının teşhis ve tedavisi için gerekli tıbbi ekipman ve malzemeleri finanse ederek hastalık yönetimini ve tedavisini desteklemek

- Hükümetin, özel sektörün ve sivil toplumun taahhüdünü artırmak, bilgi, güven ve güven oluşturmak, davranış değişikliğini yaymak ve savunmasız durumdakileri güvence altına almak için topluluk katılımını ve sosyal yardım faaliyetlerini genişletecek Halk Sağlığı Bilincini ve davranış değişikliğini geliştirilen hizmetlere ve desteğe erişebilir olması,

İkincisi: Proje Yönetimi, İzleme ve Değerlendirme (2.000.000 ABD \$) olacaktır. Beşeri ve Yönetim Projesi uygulamak için gereken kaynakları ve görünümleri (monitörleri) desteklemek ve ilerlemeyi değerlendirmek için" (World Bank, 2021). Proje, 5 yılı ödemesiz dönem de dâhil olmak üzere 10,5 yıllık geri ödeme süreli bir Yatırım Projesi Finansmanı (IPF) aracılığıyla finanse edilmektedir. Türkiye, IMF'nin salgınla mücadelede ülkelerin harcamalarına ilişkin araştırmasına göre; Gayri Safi Yurt İçi Hasılaya (GSYİH) oranla en az harcama yapan ülkelerden biri olmuştur. "Covid-19'la mücadelede mali önlemler" başlıklı rapor, Ocak 2020'den Mart 2021'i kapsayan dönemde ülkelerin GSYİH oranla salgın için ne kadar harcadığını göstermektedir. Verilere göre Türkiye, şu ana kadar GSYİH'nin %1,9'una tekabül edecek kadar ek harcama yapmıştır. Ayrıca, vergi indirimi gibi uygulamalarla hazine gelirlerinde kesintiye gitmiştir (Euronews, 2021).

18 Dünya Bankası'nın COVID-19 Aşısının Sunum Finansmanı

Dünya Bankası Covid – 19 Salgını önlemek ülkelere için vermiş olduğu 2 Milyar Dolara ulaşmıştır. 20 Nisan 2021 günü, Dünya Bankası, 17 gelişmekte olan ülke için COVID-19 aşısının satın alınması ve dağıtımı için 2

milyar dolarlık onaylı finansman sağladığını duyurmuştur. Bu finansman, gelişmekte olan ülkelerin aşı edinmeleri ve aşılama sistemlerini güçlendirmeleri için 24 ay boyunca 12 milyar dolarlık finansman zarfın bir parçasıdır. Daha yoksul ülkeler için sağlanan finansman hibe veya yüksek oranda imtiyazlı koşullardan oluşmaktadır. Banka, yıl ortasına kadar COVID-19 aşılı için 4 milyar dolarlık finansman ile 50 ülkeyi de desteklemeyi hedeflemektedir. 2 milyar dolarlık Covid 19 aşısının fonu; Afganistan, Bangladeş, Cabo Verde, Fildişi Sahili, Ekvador, El Salvador, Etiyopya, Gambiya, Honduras, Lübnan, Moğolistan, Nepal, Filipinler, Ruanda, Tacikistan ve Tunus.

Dünya Bankası Grubu Başkanı David Malpass; "Aşılar erişim, pandeminin gidişatını değiştirmenin ve ülkelerin dirençli bir toparlanmaya doğru ilerlemesine yardımcı olmanın anahtarıdır" dedi. "Programlarımız, gelişmekte olan ülkelerin acil sağlık durumuna müdahale etmesine ve aşılama için finansmana sahip olmasına yardımcı oluyor. Dünya, tarihteki en büyük aşılama çabasını gerçekleştirmeye çalışırken, aşırı aşı arzına sahip ülkelerin bunları mümkün olan en kısa sürede serbest bırakması ve COVAX' a yönelik finansman taahhütlerinin nakde çevrilmesi gereğini vurguladık" demiştir.

Dünya Bankası'nın aşı finansman paketini esnek olacak şekilde tasarlanmıştır. Ülkeler tarafından COVAX veya diğer kaynaklar aracılığıyla doz temin etmek için kullanılabilir. Ayrıca, tıbbi malzeme, kişisel koruyucu donanım, aşı soğuk zincirleri, sağlık çalışanlarının eğitimi, veri ve bilgi sistemleri ve aşılamanın sağlanmasında kilit öneme sahip, kilit paydaşlara yönelik iletişim ve sosyal yardım kampanyaları gibi diğer önemli dağıtım ve sağlık sistemi güçlendirme faaliyetlerini finanse edebilir. Dünya Bankası, COVID 19 aşılarının uygunluk kriterlerini COVAX ve diğer Çok Taraflı ortakların revize edilmiş uygunluk kriterleri ile uyumlu hale getirmiştir. Ek olarak, Banka'nın özel sektör geliştirme kolu olan IFC, gelişmekte olan ülkelerde kişisel koruyucu donanım tedarikini ve yerel üretimini artırmak ve gelişmekte olan pazarlarda, özellikle tıbbi donanım ve aşılar için tıbbi tedarik darboğazlarını çözmek için 4 milyar dolarlık bir sağlık platformuna sahiptir (World Bank, 2021).

Yukarıdaki açıklamalara ek olarak, Dünya Bankası, 140'tan fazla gelişmekte olan ülkenin aşıları uygulamaya hazır olup olmadığını değerlendirmek için hükümetler ve ortaklarla (UNICEF, Küresel Fon, WHO ve GAVI) birlikte çalışmaktadır. İlk bulgular, gelişmekte olan ülkelerin %85'inin ulusal aşılama planları geliştirirken, yalnızca %30'unun ihtiyaç duyulan aşılama sayısını eğitime planları olduğunu ve %27'sinin aşı tereddütünü gidermek için halkın katılımı stratejilerini uygulamaya koyduğunu göstermektedir (World Bank, 2021).

Dünya Bankası Grubu, gelişmekte olan ülkelerin pandemik müdahalelerini güçlendirmelerine, hastalık izlenmesinin artırmalarına, halk sağlığı müdahalelerini iyileştirmelerine, özel sektörün faaliyetlerini sürdürmesine, istihdamı sürdürmesine yardımcı olmak için geniş ve hızlı adımlar atmaktadır. 15 ay boyunca, Haziran 2021'e kadar, Dünya Bankası Grubu, hibe ve yüksek imtiyazlı koşullarda 50 milyar dolarlık IDA kaynağı da dâhil olmak üzere, ülkelerin karşı karşıya olduğu sağlık, ekonomik ve sosyal şoklara göre uyarlanmış 160 milyar dolara kadar finansman sağlamaktadır (World Bank, 2021).

Dünya Bankası (DB), 2 Nisan 2020'de, özel Covid-19 Hızlı İzleme Tesisini (COVID-19 Stratejik Hazırlık ve Müdahale Programını (Strategic Preparedness and Response Program (SPRP)) kullananlara 1,9 milyar ABD Doları tutarında ve 25 ülkeye yardım eden ilk proje grubu kullanıma sunulmuştur. 19 Mayıs 2020'de Dünya Bankası Grubu, Covid-19 ile mücadeleyle yönelik acil durum operasyonlarının dünya nüfusunun %70'ine ev sahipliği yapan 100 gelişmekte olan ülkeye ulaştığını duyurmuştur. 13 Ekim 2020'de, gelişmekte olan ülkelerin COVID-19 aşılarının satın alınmasını ve dağıtımını finanse etmesi için de 12 milyar doları onaylamıştır (World Bank, 2021).

19 Sonuç

2019 Aralık ayında Covid-19 ile yeni bir salgın sağlık krizi ile Çin'in Wuhan Eyaleti'nde karşılaşmıştır, Dünya Sağlık Örgütü (WHO) ilk olarak, 13 Ocak 2020'de salgın bir virüs olarak tanımlamıştır. Salgın hastalık (pandemi), 13 Ocak 2020'de Covid-19'u bir dünya sağlık acil durumu ilan edilmiş ve Dünya Sağlık Örgütü, 11 Mart 2020 de viral resmi olarak bir pandemi (salgın hastalık) olduğunu, en yüksek acil sağlık tehlikesi olduğunu bütün ülkelere duyurmuştur. O zamandan beri, pandemi, acil küresel bir halk sağlığı ve ekonomik krize dönüşmüştür. 90 trilyon dolarlık küresel ekonomiyi neredeyse bir yüzyılda yaşananların gerisine götürmüştür. Covid-19'un ortaya çıkması, dünya çapında hükümetlerin virüsün yayılmasıyla mücadele etmek için acil önlemleri almışlardır. Hükümetler, seyahat yasakları gibi birçok yasak uygulamalarına gitmişlerdir. Salgınla ilgili DSÖ uygulanması gereken talimatlarını ülkelere bildirmiştir. Hükümetler, vatandaşlarına, karantinaya uymalarını teşvik ederek, DSÖ'nün önerdiği; hijyen, maske ve mesafeyi uymalarını insanlara zorunlu kılmıştır. Çoğu insanlar da, hijyen ve sosyal mesafeyi de içeren önlemler almışlardır. Küresel çapta işletmelerde maddi aksamalara neden olarak ekonomileri yavaşlatmıştır. Hükümetler ve merkez bankaları, ekonomik koşulları istikrara kavuşturmak için tasarlanmış önemli parasal ve mali müdahalelerle pandemiye karşı tepki vermişlerdir.

DSÖ, 11 Mart 2020'de pandeminin ilk olarak ilan ettiği günden bu yana çeşitli önlemler almış, alınan önlemleri üye ülkelerin uyulmasını zorunlu tutmuştur. Çalışmada DSÖ verilerinden faydalanılmıştır. Diğer yandan, IMF'in pandemi ile ilgili 2020 ve 2021 raporlarındaki verilerden yararlanılmıştır. Özellikle dünya ekonomisi için pandemi ile ilgili verileri ayrıca değerlendirilmiştir. Diğer veri kaynağı Dünya Bankası (WB)'dir. Covid -19 pandemisi ile ilgili mücadelede gelişmekte olan ülkelere uzun vadeli kredi sağlamıştır. Türkiye'de pandemi ile ilgili on yıl vadeli

100 milyon \$ DT'dan almıştır. Uluslararası Çalışma Teşkilatı ILO verileri ile dünya ülkelerinde pandemi nedeniyle iş gücü kayıplarının rakamsal boyutlarının yorumları yapılmıştır. ILO, işini kaybeden işgücüne kamusal desteğin sağlanmasını önermektedir. Pandemi sonrası ILO'nun hükümetlere bu yönde baskı yapması emek barışı için önemlidir. Dünya Ticaret Örgütü (WTO), pandemi nedeniyle bütün ticari faaliyetler olumsuz yönde etkilenmiş, pandemi sonrası çoğu sektör eski ticari seviyesine kısa bir sürede gelemeyecek olduğu söylenebilir. Diğer yandan OECD ülkelerinin işgücü kayıpları tablolar halinde ek olarak verilirken üye ülkelerinde işgücü kayıpları kısa dönemde telafi edilemeyecektir. UNCTAD. (World Investment Report 2020 International Production Beyond the Pandemic) verilerinin de Covid – 19 pandemisinin için yorumlanmıştır. Yukarıda belirtilen kurum ve kuruluşların verileri özel bir öneme sahiptir.

Geçmiş mali ve finansal krizler durgunluklardan sonra alınan ekonomik önlemlerle zaman içinde iyileşmeler göstermiştir. Özellikle Covid-19 pandemi şokunun derinliği göz önüne alındığında, finansal krizlerden çok farklıdır. En önemli fark, insan hayatını kaybetmektedir. İnsanlar genç, yaşlı pandeminin tehdidi altındadır. Pandemi ile hayatını kaybedenleri zaman içinde deriyi kazandırmak mümkün değildir. Bu yönüyle salgın hastalık, sosyal ve ekonomik hayata verdiği hasarın, ne kadar önemli olduğunu göstermektedir. Daha önceki krizlerde, sektör düzeyindeki şokların analizi, hem arz hem de talep şoklarından kaynaklanan sektörel yayılmaların büyük ve kalıcı olduğunu da göstermekteydi. Finansal şoklar, sektörel verimliliklerin kalıcı etkilere sahip olup, etkilediği sektörlerde ortalama olarak uzun süreli ekonomik düşüklere yol açmışlardır. Covid 19 pandemi, krizi birçok yönden geçmiş durgunluklardan farklıdır ve hala yüksek bir sosyal ve ekonomik belirsizliklerle devam etmektedir.

Covid- 19 pandemisi, sınırlı mali imkânlarla sahip olan gelişmekte olan ülkelerin çoğunda, salgın hastalıklardan dolayı ortaya çıkan, farklı ekonomik ve sosyal toparlanmalar ileride çok zor olacağını göstermektedir. Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler, ekonomik ve sosyal toparlanmaları için, IMF ve DB gibi uluslararası finansal kurumlara başvurabileceklerdir. Bu durum, iyileşme tam olarak başlayana kadar etkili politika desteğinin sağlanması, kalıcı hasarın sınırlandırılmasına yardımcı olabilecektir. Geçmişteki en büyük hasarın izinin finansal krizlerle ilişkili durgunluklarda meydana geldiği göz önüne alındığında, Covid-19 pandemi politikaları gelişirken, aşırı mali sıkıntıdan kaçınmak önemlidir. Çünkü ekonomik ve sosyal dengeleri bozar. Pandemi nedeniyle, sınırlı mali alanın kullanımını en üst düzeye çıkarmak için, politika yapıcılarını, en çok etkilenen sektörlerle ve firmalara yönelik istihdam desteği hedefleyerek uyarlamalıdır. Pandemi, beşeri sermaye birikimindeki gerilemeyi tersine çeviren, istihdam yaratmayı hızlandıran ve işgücünün yeniden dağılımını kolaylaştıran politikalar, uzun vadeli GSYİH kayıplarını ve eşitsizlikteki artışı ele almanın anahtarı olacaktır.

Covid-19 salgını, ülkeler içinde ve ülkeler arasında farklı etkileri olan ciddi bir küresel durgunluğa yol açmıştır. Ülkelerin politika yapıcılarının karşı karşıya olduğu önemli bir soru, bu krizden kaynaklanabilecek kalıcı hasardan nasıl çıkabileceği ve hasarın boyutlarını da iyi tahmin edebilmelerine bağlıdır. Pandeminin ilk etkisinin yoğun temaslardan dolayı, hizmet ve üretim sektörleri üzerinde durgunluğa neden olmuştur. Pandemi krizi, çoğundan daha düşük sektöre de yayılarak bütün insanlığı tehdit etmiştir. Bunlar; Yeme içme sektörü, konaklama, kahvehaneler, yurt içi ve yurtdışı, kara, deniz ve hava ulaşımında yolculu taşımacılığında, büyük ekonomik kayıplar olmuştur. Örnek olarak, Uluslararası Sivil Havacılık Örgütü (ICAO) tarafından COVID-19'un sivil havacılık üzerindeki en son ekonomik etki analizi görülmektedir. Bir bütün olarak 2020 yılı için küresel yolcu trafiğinin 2019'daki 4,5 milyara kıyasla %60 veya 2,7 milyar oranında önemli ölçüde düştüğünü ortaya koymaktadır. Pandemi, ekonomi için hala büyük bir insanlık şokunu temsil etmektedir. Her mali kriz, ya da salgın hastalıklar, ülkelerin gelişmişlik seviyeleriyle de ilgilidir. Gelişmiş ülkelerin, hijyenik ve sosyo - ekonomik yapıları da gelişmiş olduğundan pandemisinin etkisi, gelişmekte olan ülkelere göre nispi olarak daha az denilebilir. Özellikle Covid – 19 pandemisinin gelişmekte olan ülkelerdeki yıkıcı etkisi de fazla olmuştur.

Hükümetlerin 2020'de benimsediği maliye ve para politikaları. Küresel ekonomik aktivitenin %60'ını oluşturan önde gelen gelişmiş ekonomilerin en az 2024 yılına kadar potansiyel üretim seviyelerinin altında faaliyet göstermesi ve bu durumun ulusal ve bireysel ekonomik refahı olumsuz yönde etkilemesi öngörülmektedir. 2020'nin ilk yarısındaki küresel ekonomik yavaşlamanın senkronize doğasıyla karşılaştırıldığında, küresel ekonomi üçüncü çeyrekte başlayan iki yönlü bir toparlanma belirtileri göstermiştir. Virüsün küresel ekonomik büyümeyi 2020'de yıllık % -4,5 ila % -6,0'a düşürdüğünü ve 2021 için öngörülen %2,5 ila %5,2'lik kısmi toparlanmayı gösteriyor. Küresel ticaretin düşeceği tahmin ediliyor 2020'de %5,3, ancak 2021'de %8,0 büyümesi beklenmektedir.

Covid- 19 pandemisi, ülkelerde orta vadeli üretim kayıplarının şu anda büyük olması bekleniyor. Ancak, ekonomiler ve bölgeler arasında önemli farklılıklar sergiliyor. Küresel ekonomi Covid-19 şokundan kurtulurken normalden daha yüksek büyümeye rağmen, dünya üretimi 2024'te pandemi öncesi tahminlerden yüzde 3 daha düşük olması bekleniyor. Bu beklenen kayıplar, gelirleri destekleyen ve finansal sektör aksaklıklarını kontrol altına almaya yardımcı olan hızlı politika yanıtıyla tutarlı olarak, küresel mali kriz sırasında görülenden daha düşük olacaktır. Bununla birlikte, özellikle yükselen piyasalar ve gelişmekte olan ekonomilerin, kısmen pandemi şokuna daha fazla sektörel maruz kalmalarını ve daha sessiz olmalarını yansıtan, gelişmiş ekonomilerden daha derin yaralara sahip olması bekleniyor.

Covid – 19 Pandemisi, ülkelerin. gerek kamu sektöründe ve gerekse özel kesimde çalışan işgücünde işten zorunlu olarak işten geçici olarak işten çıkardılar. Gelişmiş ülkeler işini kaybeden işgücüne, işveren ve esnafa hibe

yardımları yaparak, sosyal ekonomik yapılarına katkı sağlanmışlardır. Gelişmekte ola ve az gelişmiş ülkeler, kamu yardım ve desteklerini çok görememiştir. Diğer bir deyişle, sınırlı mali alanın kullanımını en üst düzeye çıkarmak için, kamusal destek tercihlerini, sektörlerle ve firmalara yönelik hedefleyerek uyarlamalıdır. Beşeri sermaye birikimindeki gerilemeyi tersine çeviren, istihdam yaratmayı hızlandıran ve işçilerin yeniden tahsisini kolaylaştıran politikalar uygulamalıdır. Pandemiden dolayı ülkeler, uzun vadeli GSYİH kayıplarının ve eşitsizlikteki artışın ele alınmasında kilit rol oynayacaktır. Son olarak, yeterli üretim ve zamanında evrensel dağıtım sağlamak için aşilar konusunda çok taraflı işbirliği geliştirmekte olan ekonomilerde daha da kötü yara izlerini önlemek için çok önemli olacaktır.

Covid-19 pandemi şokunun ülkelerin ekonomilerinde, yoğun üretim sektörlerinde olumsuzlukları yansıtmıştır. Daha az beceri yoğunluklu ülkelerin ekonomik sektörlerde, daha sert önlem alma eğilimine gidilmiştir. Pandemi şoku, önceden var olan istihdam sorununu hızlandırarak, bütün sektörlerden uzaklaşmayı hızlandırmıştır. Sektörler ve meslekler arasında iş gücünün yeniden tahsisi, bir işsizlik döneminden sonra daha muhtemeldir. Ancak, işgücündeki değişmelerin ortalama kazançları düşüğü için yüksek bir maliyeti vardır. İşte tutundurma politikaları, mevcut olanı sürdürmeyi amaçlandırılmalıdır.

Gelecekte pandeminin getirdiği, birçok belirsizlik olmasına rağmen, Covid-19 şokunun bazı kalıcı etkileri olabilecek ve otomasyona karşı daha savunmasız, daha az uzaktan çalışılabilir iş gücünden uzaklaşmayı hızlandırabileceği görünmektedir. Pandemi şoku sırasında işgücünü elde tutma önlemlerinin güçlü bir şekilde kullanıldığı ve daha sonra kaldırıldığında; çalışan işgücünü, yeniden dağılımının önlemlerini destekleyen bir politika paketi, tek başına yeterli değildir. İşgücünü elde tutma veya işgücünü yeniden tahsisi önlemlerinden daha iyi performans gösterir. Düşük vasıflı işçiler üzerindeki orantısız, olumsuz etki de kamusal politika paketiyle azaltılabilir. Ani pandemi şokundan sonra işe yeniden tahsis desteği işsizlerin yeni işleri daha hızlı bulmalarına yardımcı olabilecektir.

Pandemiden kurtulabilmenin yolu toplumun hızla aşılanabilmesidir. Covid – 19 salgın hastalıktan tam kurtulabilmesi için toplumun en az %70'inin aşılanmasıyla mümkündür.22 Mart ve 2 Şubat hareketli ortalaması olurken, aşılama dünya ortalaması son aylarda da hızlanmaktadır. DSÖ verilerine Covid – 19 salgın hastalığının 2 Temmuz 2021 yılı verilerine göre: Dünya'da 182.319.261 teyitli vaka tespit dilmiş ve Covid-19, 3.954.324 ölümlerin olmuştur. 30 Haziran 2021 tarihi itibarıyla dünya da toplam 2.950.104.812 doz aşı yapılmıştır. Türkiye'de 5,288 yeni vakalar olmuş,5.430.940 onaylanmış vakalar olurken, 49.774 kişi de Covid – 19'dan ölmüş, 47.773.102 kişiye aşı dozları uygulanmıştır.

Kaynakça

- CCSA, 2021. How COVID-19 Is Changing the World: A Statistical Perspective Volume III.
- Eroğlu, 2020. "Covid-19'un Ekonomik Etkilerinin ve Pandemiyle Mücadele Sürecinde Alınan Ekonomik Tedbirlerin Değerlendirilmesi", *International Journal of Public Finance*, s. 213.
- Euronews, 2021. IMF: Türkiye GSYİH Oranla Salgınla Mücadeleye En Az Harcama Yapan Ülkelerden
- ILO, 2021. ILO Monitor: COVID-19 and the world of work. Seventh edition.
- IMF, 2020. Managing Divergent Recoveries.
- IMF, 2020. October Report.
- IMF, 2021. World Economic Outlook.
- OECD, 2020. Unemployment Rates News Release.
- UNCTAD, 2021. World Investment Report 2020 International Production Beyond the Pandemic.
- UNCTAD, 2020. FDI/MNE Database.
- WHO, 2020. Global Spending on Health - Weathering the Storm (2020).
- WHO, 2021. WHO Coronavirus (COVID-19) Dashboard.
- World Bank, 2010. Net migration statistics, <http://data.worldbank.org/indicator/SM.POP.NETM>
- World Health Organization, 2020. Publications, https://www.who.int/gho/publications/world_health_statistics/2020/EN_WHS_2020_TOC.pdf,
- WTO, 2021. Bulletin.
- World Data Lab, 2021. Which Sectors Will Recover Fastest?
- World Bank, 2020. World Bank Support will Help Turkey's Health System Better Respond to COVID-19 Pandemic

Ek:1. OECD İşsizlik Oranları. Mevsimsel Olarak Düzenlenmiş İşgücünün yüzdesi

	2017	2010	2019	2019	2020			2020					
				Q4	Q1	Q2	Q3	Haz	Tem	Ağs	Eyl	Ek	Kas
OECD-Toplam	5.9	5.5	5.4	5.3	5.4	3.6	7.7	3,3	3.1	7.5	7.3	7.1	6.9
Major Yedili	5.0	4.5	4.3	4.2	4.3	3.6	7.0	7.3	7.6	6.9	6.6	6.2	6.0
Avrupa Birliği	3.2	7.3	6.7	6.6	6.5	6.9	7.7	7.2	7.3	7.7	7.6	7.6	7.5
Euro area	9.1	0.2	7.6	7.4	7.3	7.6	0.6	7.9	3.7	3.6	0.5	0.4	0.3
Avusturalya	5.6	5.3	5.2	5.2	5.2	7.0	7.1	7.4	7.5	6.3	6.9	7.0	6.3
Avusturya	5.5	4.9	4.5	4.3	4.5	5.3	5.2	5.5	5.3	5.2	5.1	5.1	5.2
Belçika ⁽²⁾	7.1	6.0	5.4	5.2	5.0	5.0	6.3	5.3	5.9	6.5	6.6	6.3	6.1
Kanada ⁽²⁾	6.3	5.3	5.7	5.7	6.3	13.0	10.	12.	10.9	10.	9.0	3.9	0.5
Şili	7.0	7.4	7.2	7.6	0.2	11.7	11.	12.	12.2	11.9	11.5	11.2	
Kolombiya	9,4	9.7	10.5	10.7	11.	20.7	17.	20.	19.6	17.	16.5	16.3	15.
Çek Cumhuriyeti	2.9	2.3	2.0	2.0	2.0	2.4	2.3	2.7	2.7	2.3	2.3	2.9	2.9
Danimarka	5.0	5.1	5.1	5.1	4.9	5.5	6.2	6.0	6.3	6.3	6.0	5.9	5.3
Estonya	5.3	5.4	4.4	4.3	4.7	7.0	0.0	3.0	7.3	0.0	0.1	3.1	
Finlanda	3.6	7.4	6.7	6.3	6.7	7.7	3.5	7.3	3.6	3.5	0.4	3.1	7.3
Fransa	9.4	9.0	0.5	0.2	7.7	7.1	9.1	6.9	9.4	9.0	0.3	3.6	3.3
Almanya	3.3	3.4	3.2	3.2	3.6	4.2	4.5	4.3	4.4	4.5	4.5	4.5	4.5
Yunanistan	21.5	19.	17.3	16.6	15.	17.0	16.	10.	16.6	16.	16.1		
Macaristan	42	3.7	3.5	3.5	3.6	4.6	4.5	4.9	4.6	4.4	4.4	4.5	
İzlanda	2.3	2.7	3.5	3.3	4.2	4.9	5.6	5.1	5.4	5.6	5.3	6.0	6.1
İrlanda	6.7	5.3	5.0	4.7	4.9	4.9	6.7	5.3	6.2	6.7	7.2	7.2	7.5
İsrail	42	4.0	3.3	3.7	3.6	4.2	4.7	4.6	4.7	4.9	4.6	4.7	4.3
İyalya	11.2	10.	10.0	9.5	9.2	0.5	9.7	9.3	9.3	9.7	9.5	9.5	0.9
Japonya	2.3	2.4	2.4	2.3	2.4	2.0	3.0	2.3	2.9	3.0	3.0	3.1	2.9
Kore	3.7	3.3	3.3	3.6	3.7	4.2	3.3	4.3	4.2	3.2	3.9	4.2	4.1
Letonya	3.7	7.4	6.3	6.1	7.1	0.5	0.6	3.3	3.3	0.6	0.3	3.1	0.1
Litvanya	7.1	6.2	6.3	6.4	6.3	0.4	10.	3.3	9.6	10.	10.5	10.4	10.
Lüksemburg	5.6	5.5	5.6	5.6	6.0	7.5	6.9	7.6	7.2	6.3	6.7	6.5	6.5
Meksika	3,4	3.3	3.5	3,4	3.5	4.9	4.9	5.5	5.1	5.0	4.7	4.6	4.5
Hollanda	4.9	3.3	3.4	3,4	2.9	3.0	4.5	4.3	4.5	4.6	4.4	4.3	4.0
Yeni Zelenda	47	4.3	4.1	4.1	4.2	4.0	5.3						
Norveç	42	3.9	3.7	3.9	3.6	4.6	5.2	5.2	5.2	5.3	5.2	5.2	
Polonya	4.9	3.9	3.3	2.9	3.0	3.3	3.3	3,4	3.4	3.3	3.3	3.4	3.3
Portekiz	9.0	7.1	6.6	6.6	6.5	6.5	0.0	7.3	7.9	3.1	7.9	7.5	7.2
Slovakya	3.1	6.5	5.3	5.6	6.0	6.7	7.1	6.3	7.1	7.2	7.0	7.1	7.1
Slovenya	6.6	5.1	4.5	4.1	4.2	5.4	5.1	5,4	5.2	5.2	5.0	4.9	4.9
İspanya	17.2	15.	14.1	13,3	14.	15.5	16.	15.	16.9	16.	16.3	16.2	16.
İsveç	6.7	6.3	6.3	6.9	7.2	0.5	9.0	9.2	9.1	9.0	3.9	3.6	0.3
İsviçre	4.3	4.7	4.4	4.1	4.2	4.9	5.0						
Türkiye	10.9	11.	13.7	13,3	12.	14.0		14.	13.3	13.			
İngiltere	4.4	4.0	3.3	3.7	3.9	3.9	4.7	4.0	4.4	4.7	4.9		
ABD	4.4	3.9	3.7	3.6	3.3	13.1	3.3	11.	10.2	3.4	7.3	6.9	6.7

Ek: 2. Cinsiyete Göre İşsizlik Oranları, (Mevsimsel Olarak Düzenlenmiş (seasonally adjusted (s.a.)) Her grubun işgücünün yüzdesi

	Kadın						Erkek					
	2019	2020		2020			2019	2020		2020		
		Q ₂	Q ₃	Eyl		Kas		Q ₂	Q ₃	Eyl		
OECD-Toplam	5.6	9.0	8.0	7.6	7.2	7.0	5.2	3.3	7.4	7.1	6.9	6.3
Major Yedili	42	9.0	7.1	6.6	6.1	5.3	4.3	8.2	6.9	6.5	6.3	6.1
Avrupa Birliği	7.1	7.2	8.2	3.1	3.0	7.9	6.5	6.7	7.3	7.2	7.2	7.1
Euro Bölgesi	7.9	7.9	9.1	9.0	3.9	3.3	7.3	7.3	8.1	8.0	3.0	7.9
Australia	5.1	6.8	6.9	6.7	7.0	7.1	5.2	7.1	7.2	7.1	7.0	6.5
Avusturya	4.4	4.8	4.6	4.7	4.9	4.9	4.6	5.6	5.7	5.5	5.3	5.4
Belçika	5.0	4.8	6.1	6.4	6.2	5.3	5.3	5.3	6.6	6.8	6.4	6.3
Kanada	5.3	13.4	9.5	3.5	8.5	8.2	6.0	12.7	10.	9.5	9.3	3.3
Şili	SO	11.5	11.7	11.5	11.9		6.7	11.9	12.	11.	10.7	
Kolombiya	13.7	25.4	23.	21.	22.2		3.2	17.4	14.	12.	12.0	11.7
Çek Cumhuriyeti	2.4	2.7	3.2	3.3	3.4	3.6	1.7	2.2	2.4	2.4	2.4	2.3
Danimarka	5.3	5.9	6.5	6.4	6.2	6.2	4.3	5.0	5.9	5.7	5.6	5.5
Estonya	4.7	6.9	7.9	8.7	8.6		4.1	7.1	8.0	7.6	7.7	
Finlandiya	6.2	7.6	8.0	7.9	3.0	7.9	7.2	7.9	8.9	3.9	3.3	7.7
Fransa	8.4	6.8	9.1	8.3	8.5	8.6	8.5	7.4	9.1	3.9	3.7	8.9
Almanya	2.7	4.1	4.5	4.5	4.5	4.5	3.5	4.3	4.4	4.5	4.5	4.4
Yunanistan	21.5	20.2	20.	19.7			14.0	14.5	13.	13.3		
Macaristan	3.5	5.0	4.6	4.4	4.5		3.4	4.4	4.3	4.3	4.4	
İzlanda	3.1	4.8	5.0	5.1	5.3	5.5	3.9	5.0	6.1	6.3	6.5	6.7
İrlanda	4.7	4.8	7.0	7.6	7.6	7.3	5.2	5.0	6.4	6.9	6.9	7.2
İsrail	3.9	3.9	4.4	4.2	4.2	4.5	3.7	4.5	5.0	5.0	5.1	5.0
İtalya	11.1	9.4	10.	10.	10.5	9.7	9.1	7.3	3.3	3.6	3.3	8.2
Japonya	2.2	2.4	2.8	2.7	2.7	2.4	2.5	3.1	3.1	3.2	3.4	3.2
Kore	3.6	4.2	3.9	4.0	4.1	4.4	3.9	4.2	3.6	3.8	4.2	3.9
Letonya	5.4	7.3	7.6	7.4	7.2	7.2	7.2	9.8	9.5	9.1	3.9	9.0
Litvanya	5.5	7.3	9.3	9.3	9.7	9.7	7.1	9.4	10.	11.	11.2	11.1
Lüksemburg	5.6	7.3	6.8	6.6	6.4	6.5	5.6	7.7	7.0	6.7	6.6	6.6
Meksika	3.6	4.1	4.9	4.2	4.3	3.9	3.5	5.4	5.0	5.0	4.7	4.9
Hollanda	3.4	3.8	4.3	4.7	4.7	4.2	3.4	3.8	4.2	4.2	4.0	3.9
Yeni Zelanda	4.4	4.5	5.8				3.3	3.6	4.3			
Norveç	3.4	4.4	4.9	4.9	4.9		4.0	4.8	5.5	5.4	5.5	
Polonya	3.6	3.4	3.7	3.7	3.7	3.6	3.0	3.2	3.0	3.0	3.1	3.1
Portakiz	7.2	7.0	8.1	8.1	7.7	7.4	5.9	6.0	7.3	7.7	7.2	7.0
Slovakya	6.0	6.8	7.6	7.6	7.6	7.4	5.6	6.7	6.6	6.5	6.7	6.3
Slovenya	5.0	6.2	5.7	5.7	5.3	6.1	4.0	4.7	4.6	4.4	4.1	3.9
İspanya	16.0	16.9	18.	18.	18.2	13.	12.5	14.2	14.	14.	14.5	14.6
İsveç	6.9	8.4	8.9	8.4	8.5	8.2	6.7	8.6	9.1	9.3	3.6	3.3
İsviçre	4.7	4.6	5.4				4.1	5.2	4.3			
Türkiye ⁽³⁾	16.4	14.7					12.4	13.6				
İngiltere	3.5	3.8	4.2	4.5			3.9	4.0	5.1	5.3		
ABD	3.6	14.1	9.1	8.0	6.3	6.4	3.7	12.1	8.6	7.7	7.0	6.9

Ek: 3. Yaşa Göre İşsizlik Oranları, (Mevsimsel Olarak Düzenlenmiş) Her grubun işgücünün yüzdesi

	Genç [15-24)						(25+) Yaşlı ve Asıl Çalışanlar					
	201	2020		2020			201	2020		2020		
		Q ₂	Q ₃	Eyl	Ek	Kas		Q ₂	Q ₃	Eyl	Ekm	Kas
OECD-Toplam	11.7	18.	15.3	14.8	14.	14.	4.6	7.4	6.7	6.4	6.1	6.0
Major Yedililer	9.4	13.	14.3	13.0	12.	12.	3.6	7.4	6.1	5.8	5.4	5.2
Avrupa Birliği	15.1	16.	17.9	17.3	17.	17.	5.9	6.0	6.8	6.7	6.7	6.5
Euro Bölgesi	15.8	17.	13.5	17.9	13.	13.	6.8	6.7	7.6	7.6	7.5	7.3
Avustralya	11.7	15.	15.1	14.6	15.	15.	3.9	5.5	5.6	5.5	5.4	5.2
Avusturya	8.5	11.	10.0	3.9	3.3	10.	4.0	4.5	4.6	4.7	4.7	4.5
Beçika ⁽¹⁾	14.3	15.	17.5	17.5			4.6	4.2	5.4	5.7	5.5	5.2
Kanada	11.0	23.	22.1	13.9	18.	17.	4.8	10.8	8.1	7.4	7.3	7.1
Şili	18.6	27.	27.4	26.3	25.		6.1	10.5	10.	10.3	10.0	
Kolombiya	20.8	33.	28.9	26.1	27.	26.	3.4	13.4	15.	14.	13.9	13.1
Çek Cumhuriyeti	5.6	7.3	3.5	3.1	3.1	3.4	1.8	2.2	2.5	2.5	2.6	2.6
Danimarka	10.1	11.	12.4	12.3	12.	12.	4.2	4.4	5.2	5.0	4.7	4.6
Estonya	10.7	18.	21.3	20.7	22.		3.3	6.1	6.3	7.1	6.9	
Finlandiya	17.0	22.	22.1	19.9	21.	21.3	5.3	6.0	6.3	7.0	6.5	6.1
Fransa	19.6	21.	22.0	20.7	20.	22.	7.3	5.7	7.7	7.5	7.3	7.3
Almanya ⁽²⁾	5.8	6.1	6.2	6.2	6.2	6.1	2.9	4.0	4.3	4.3	4.3	4.3
Yunanistan	35.3	36.	35.5	33.0			16.4	16.1	15.	15.2		
Macaristan	11.5	14.	12.7	11.5	11.		2.9	3.9	3.9	3.9	3.9	
İzlanda	9.1	9.3	9.9	10.0	10.	10.	2.6	4.1	4.3	5.0	5.3	5.5
İrlanda	12.4	14.	18.6	19.9	19.	20.	4.0	3.3	5.1	5.5	5.6	5.7
İsrail ⁽³⁾	6.7	7.9	9.9	3.2	9.4	9.2	3.3	3.3	4.2	4.1	4.2	4.4
İtalya	29.2	23.	30.5	29.4	29.	29.	3.3	7.3	8.4	3.4		
Japonya	3.8	4.7	4.7	4.3	5.0	4.3	2.2	2.6	2.8	2.9	2.9	2.7
Kore	10.4	11.	10.6	11.5	10.	11.1	3.4	3.3	3.4	3.5	3.8	3.7
Letonya	12.5	17.	14.3	13.5	14.	14.	5.9	7.9	8.2	7.9	7.7	7.7
Litvanya	11.9	20.	23.7	24.9	27.	23.	5.8	7.5	9.1	9.5	9.2	9.0
Lüksemburg	16.6	25.	23.3	22.5	21.	21.	4.6	6.1	5.6	5.4	5.3	5.4
Meksika	7.2	8.7	3.5	3.2	3.1	7.3	2.7	4.3	4.3	4.0	3.9	3.9
Hollanda	6.7	9.5	11.0	10.7	10.	9.4	2.3	2.7	3.3	3.3	3.2	3.0
Yeni Zelanda	11.3	10.	13.6				2.9	2.9	3.9			
Norveç	9.9	11.	13.1	13.0	12.		2.3	3.6	4.0	4.0	4.2	
Polonya	9.9	10.	11.2	11.3	12.3	12.	2.8	2.8	2.8	2.8	2.8	2.7
Portugal	18.2	23.	25.3	24.3	24	23.3	5.6	5.4	6.8	6.8	6.3	6.1
Slovakya	16.1	20.	20.3	19.2	19.	20.	5.1	5.9	6.3	6.3	6.4	6.3
Slovenya	3.2	16.	15.7	15.7			4.2	4.7	4.4	4.4	4.2	4.3
İspanya	32.6	39.3	41.5	40.2	40.	40.	12.3	14.0	14.	14.	14.5	14.5
İsveç	19.9	26.	26.5	24.4	23.	23.	5.1	6.4	6.9	7.0	6.8	6.6
İsviçre	8.0	10.	9.3				3.9	4.2	4.5			
Türkiye	25.4	26.					11.5					
İngiltere	11.1	12.	14.4	14.5			2.7	2.7	3.4	3.6		
ABD	3.4	24.	15.6	13.6	11.	11.6	3.0	11.5	7.9	7.0	6.1	6.0